

Nr 245.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveri-

ges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring såtillvida, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1944 års riksdag (prop. nr 195; r. skr. nr 146) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1945.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 21 april 1944 (nr 164) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1944, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1945. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införselförbudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras, under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget innehåller följande.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskomelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall åga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan

åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående socker-betsodling under år 1944 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 4 kronor 50 öre.

I betodlingskontrakten skall intagas en erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningssättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1944 med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1944 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrifvna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omnämnda nämnden.

Vad betodlare enligt § 2 i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid socker-tillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1944—31 juli 1945 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfro och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst) utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 17,22 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkningen, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle under tiden 1 augusti 1944—31 juli 1945 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 17,22 öre. Såsom exempel på sådan stegring eller nedgång, som nu avses, må nämnas, att därest socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex ändras i sådan mån, att därigenom, jämlikt uppgörelse mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsororganisationen eller i övrigt jämlikt gällande ramavtal, ändringar i rörliga lönetillägg skola vidtagas eller i sagda uppgörelse avsedda åtgärder eljest vidtagas, så bör härav betingad skälig jämkning företagas i förenämnda summa av 17,22 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle hava framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1945, skall gälla, att räk-

skapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma å-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras sockerrörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1945 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1945 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

Det förutsättes, att efter erforderliga utredningar överenskommelse må kunna träffas mellan parterna om viss avveckling redan under kontraktstiden av de i detta moment andra och tredje styckena intagna bestämmelser (jämför efterföljande allmänna uttalanden från förhandlingarna punkt 4).

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1944/45 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringsskostnader. Å andra sidan skall under

nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels ock* ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsubstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de socker rörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen; dock att den betmassa, som frigöres vid saftstationen i Ängelholm, därigenom att vissa betodlare i Halland erhålla torrsnitset från Hasslarp, fortfarande skall redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterstående av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1944 till och med den 31 juli 1945 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden.

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här- om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid beräklandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 17,22 öre förutsatts, att nuvarande kvaliteter å socker i huvudsak bibehållas oförändrade.

4. För ernående av förenkling samt besparing i bokförings- och kontrollkostnader är det önskvärt, om redan under kontraktstiden en avveckling

kunde ske av de i 5 § 2 mom. intagna bestämmelserna om rekonstruktionsfonder och andra lagervärdeberäkningar i vad bestämmelserna hänföra sig till mindre betydande förnödenheter, såsom annat än bränsle, emballage och kalksten. En bestämmelse härom har intagits i sagda moment sista stycket. Då emellertid de för en dylik avveckling erforderliga sifferutredningarna icke kunna medhinnas inom den tid, då uppgörelse rörande förevarande kontrakt bör träffas, förutsättes, att efter förhandlingar mellan statens sockernämnd och Svenska sockerfabriksaktiebolaget särskild överenskommelse om här avsedd avveckling senare ingås mellan parterna, därvid för statens vidkommande överenskommelsens giltighet förutsätter Kungl. Maj:ts godkännande.

I brev till generaltullstyrelsen den 21 april 1944 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande (SFS nr 165) har Kungl. Maj:t tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1944 till och med den 31 juli 1945 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vissa bestämmelser rörande betarbetarlöner för år 1944 m. m.

Enligt den förbindelse (jfr SFS nr 165/1944), som jämlikt förenämnda kontrakts 3 § skall avfordras betodlare, åligger det sådan odlare dels att vid användning under 1944 av lejd arbetskraft för sockerbets skötsel eller upptagning, där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelserna, betala vissa i förbindelsen angivna arbetslöner, dels ock att till täckande av kostnader, som sockernämnden har att bestrida, under 1944 till nämnden erlagga en avgift av — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande — intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. Nyssnämnda arbetslöner, som skola gälla landet i dess helhet, ha i förbindelsen bestämts sålunda, att för sommarskötseln skall utgå ersättning enligt följande grundpris: för första hackningen 25 öre per 100 sträckfamnar eller 1 krona 40 öre per 1 000 meter, för gallringen 79 öre per 100 sträckfamnar eller 4 kronor 43 öre för 1 000 meter, för hackningen närmast efter gallringen 42 öre per 100 sträckfamnar eller 2 kronor 36 öre per 1 000 meter och för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning 23 öre per 100 sträckfamnar eller 1 krona 29 öre per 1 000 meter, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 96 öre per 100 sträckfamnar eller 5 kronor 39 öre per 1 000 meter. Arbetarna garanteras utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbetsor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 1 krona 1 öre per 100 sträckfamnar eller med 5 kronor 67 öre per 1 000 meter. Nu nämnda siffror äro grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt vissa bestämmelser. Om jorden — å fältet i sin helhet eller delar därav — är avsevärt bemängd med svårare ogräs, kan grundpriset höjas med 30 procent. För upptagningen

skall utgå ackord per 400 sträckfamnar med minst: för arbete verkställt före den 25 oktober 6 kronor 80 öre, för arbete verkställt från och med den 25 oktober till och med den 9 november 7 kronor 35 öre och för arbete verkställt från och med den 10 november 8 kronor 65 öre, dock att beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete, totalersättningen alltid skall utgöra minst 7 kronor 35 öre per 400 sträckfamnar. Beräknas ackordet per 1 000 meter skall ersättningen utgöras för arbete verkställt före den 25 oktober 9 kronor 54 öre, för arbete verkställt under tiden 25 oktober—9 november 10 kronor 31 öre, för arbete verkställt från och med den 10 november 12 kronor 14 öre samt totalersättningen alltid minst 10 kronor 31 öre per 1 000 meter. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 8 öre per 400 sträckfamnar eller 11,2 öre per 1 000 meter för varje 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 280 deciton avräknade sockerbetor per hektar.

För samtliga betodlare gäller, att kvantitetstillägg skall utbetalas senast tre veckor efter kampanjens slut vid vederbörande fabrik. Om arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad slutföra åtaget arbete om minst 3 200 sträckfamnar skall kvantitetstillägg utgå till respektive arbetare i proportion till upptagen areal. Betodlare skall, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare som så påfordrar förete skriftlig, av Svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

Bestämmelse om skyldighet för sockerindustrien att avfordra betodlarna sådan förbindelse, varom nyss nämnts, infördes första gången 1934. Stadgandet tillkom för att hindra underbetalning av arbetskraften samtidigt med att betodlarna genom det statliga ingripandet erhöilo viss prisgaranti. De betarbetarna i förbindelsen tillförsäkrade lönerna ha svarat mot bestämmelserna i gällande kollektivavtal.

Under tiden 1934—1940 gällde även ett åtagande för sockerindustrien att bestrida 50 procent av kostnaderna för statens sockernämnd. Från och med budgetåret 1940/41 bekostas sockernämndens verksamhet helt av statsmedel. För ändamålet har riksdagen anvisat för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 50 000 kronor samt för ett vart av budgetåren 1942/43—1944/45 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 45 000 kronor. För budgetåret 1945/46 har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat ett belopp av likaledes 45 000 kronor.

Löneförhållandena inom sockerbetsodlingen 1945.

Rörande sommarskötsel och upptagning av sockerbetor m. m. under 1945 gäller en efter förhandlingar mellan vederbörande lantarbetsgivarorganisationer och lantarbetsorganisationer i mars 1945 träffad överenskommelse rörande nytt kollektivavtal. Enligt detta skall i huvudsak tillämpas följande.

För sommarskötseln är bestämt ett grundpris av 28 öre för första hack-

ningen, 87 öre för gallringen, 47 öre för hackningen närmast efter gallringen och 23 öre för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning, allt per 100 sträckfamnar, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 1 krona 5 öre per 100 sträckfamnar. Motsvarande ersättningar för 1 000 meter utgöra 1 krona 57 öre, 4 kronor 88 öre, 2 kronor 64 öre, 1 krona 29 öre och 5 kronor 89 öre. För 1945 års sockerbetskampanj garanteras arbetarna utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbetor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 1 krona 11 öre per 100 sträckfamnar eller 6 kronor 23 öre per 1 000 meter. Förenämnda grundpris är vid ett avstånd av 25 cm mellan plantorna i raden beräknat efter 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar eller 3 330 plantor för 1 000 meter. Tillägg till eller avdrag från grundpriset skall göras med hänsyn till det plantantal, som gallringsarbetet givit till resultat. Sålunda utgår tillägg, som ökar med 1 krona 50 öre för varje tusental plantor utöver 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar upp till ett antal av 46 000 plantor men över detta antal återigen minskar med 1 krona 50 öre per 1 000 plantor. Avdrag sker för plantantal understigande 38 000 med 1 krona 50 öre för ett vart av de tre första tusentalen plantor och därefter med 3 kronor för tusental, allt per 6 400 sträckfamnar. — För upptagning av sockerbetor utgår ersättning

vid plantantal per 6 400 sträckfamnar om	per 400 sträck- famnar med kronor	per 1 000 meter med kronor
38 000 och därunder	8	11·23
39 000	8·10	11·37
40 000	8·20	11·51
41 000	8·30	11·65
42 000	8·40	11·79
43 000	8·50	11·93
44 000	8·60	12·07
45 000	8·70	12·21
46 000 och däröver	8·80	12·35

Förenämnda priser gälla för upptagning, verkställd annorstädes än i Östergötland och Västergötland under tiden 25 oktober—9 november. För upptagning, verkställd före den 25 oktober, sker avdrag med 55 öre per 400 sträckfamnar (respektive 77 öre per 1 000 meter) samt för upptagning, verkställd från och med den 10 november tillägg med 1 krona 30 öre per 400 sträckfamnar (respektive 1 krona 82 öre per 1 000 meter). För Östergötland och Västergötland skola följande tidsperioder gälla, nämligen före den 15 oktober i stället för före den 25 oktober, den 15 till 25 oktober i stället för den 25 oktober till 9 november samt från och med den 26 oktober i stället för från och med den 10 november.

Till arbetare, som utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 sträckfamnar eller 5 500 meter, eller

— där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, utgår för verkställt upptagningsarbete s. k. kvantitetstillägg med 8 öre per 400 sträckfamnar eller 11,2 öre per 1 000 meter för varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram betor per hektar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad fullgöra åtaget arbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal. För den areal, där plantantalet enligt gårdens före upptagningen verkställda uppmätning överstiger 46 000 per 6 400 sträckfamnar eller 4 030 per 1 000 meter, skall upptagare — därest arbetsgivare påfordrat större plantantal än det nämnda — vara berättigad till en extra ersättning av 50 öre per 400 sträckfamnar eller 70,2 öre per 1 000 meter. Kvinnliga arbetare, som å egendomen utföra annat fortlöpande arbete, ha rätt till eventuellt kvantitetstillägg oavsett omfånget av upptagningsarbetet. Om den s. k. »smutsprocentens» inverkan på kvantitetstillägget gälla särskilda bestämmelser.

Liksom under år 1944 gälla kollektivavtalets bestämmelser jämväl betodlare på Gotland och odlare på Öland anslutna till Mörbylånga råsockerfabrik.

Socketbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1944.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1944 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrin tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under tiden 1932—1939 enligt överenskommelser mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regel, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlats, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skulle priset utgöra 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{160}$ av grundpriset. Till följd av statsmakternas åtgärder hade för 1932—1939 års betodling denna regel om betprisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanterades ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnade sådan förbindelse rörande betarbetarlöner som förut omnämnts. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, undergick senare höjning och utgjorde för

1938 och 1939 års odlingar 2 kronor 70 öre. För 1940 års odling tillämpades en ny beräkningsgrund av innebörd att priset på sockerbeter skulle bestämmas med hänsyn till variationerna i medelhektarskörden. För 1941 års odling bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgick till eller översteg 85 procent av 1940 års odling, och till 3 kronor 80 öre vid en uppmätt areal understigande 85 procent av samma odling. Beträffande odlingen under åren 1942—1944 bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 50 öre.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. under den tid, införselmonopol å socker varit gällande, torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjär	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Socker- halt %	Grund- pris för 16 % beter	Tillägg för socker- halt	Extra tillägg	Tillhopa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1932/33	40 681	1 549 398	380	16·95	230·00	13·66	—	243·66
1933/34	50 574	1 839 914	364	18·16	225·00	30·88	—	255·88
1934/35	50 572	1 861 939	368	16·39	225·00	5·48	—	230·48
1935/36	50 640	1 865 930	369	17·52	225·00	21·38	4·00	250·38
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·58	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·52	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·05	30·94	—	480·94
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·25	—	479·25

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjär	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1932/33	233 593	228 398
1933/34	304 310	250 738
1934/35	270 063	251 488
1935/36	293 053	262 659
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 580	262 650
1942/43	264 057	237 237
1943/44	290 907	239 841
1944/45	279 113	245 000

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierat under de olika monopolåren.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1932— $\frac{28}{2}$ 1933	31 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1933— $\frac{28}{2}$ 1934	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{31}{5}$ 1933 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1935	
$\frac{1}{3}$ 1935— $\frac{28}{2}$ 1936	30 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	{ 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{28}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna — viss förräntning av bolagets eget kapital däri inräknad — mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under det senaste året, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under monopoltiden faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
$\frac{28}{2}$ 1932— $\frac{28}{8}$ 1932	31	37	38
$\frac{29}{8}$ 1932— $\frac{13}{9}$ 1932	32	38	39
$\frac{14}{9}$ 1932— $\frac{31}{5}$ 1933	31	37	38
$\frac{1}{6}$ 1933— $\frac{7}{6}$ 1933	30	36	37
$\frac{8}{6}$ 1933— $\frac{8}{9}$ 1933	31	37	38

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
⁹ / ₉ 1933— ¹⁹ / ₉ 1933	32	38	39
²⁰ / ₉ 1933— ²² / ₁₁ 1933	31	37	38
²³ / ₁₁ 1933— ²² / ₁ 1934	30	36	37
²³ / ₁ 1934— ⁶ / ₃ 1934	31	37	38
⁷ / ₃ 1934— ²⁹ / ₂ 1936	30	36	37
¹ / ₃ 1936— ¹⁹ / ₁₁ 1936	31	37	38
²⁰ / ₁₁ 1936— ²⁷ / ₁ 1937	30	36	37
²⁸ / ₁ 1937— ²¹ / ₄ 1939	32	38	39
²² / ₄ 1939— ³ / ₅ 1939	33	39	40
⁴ / ₅ 1939— ²³ / ₇ 1939	34	40	41
²⁴ / ₇ 1939— ³⁰ / ₇ 1939	33	39	40
³¹ / ₇ 1939— ⁶ / ₁₂ 1939	32	38	39
⁷ / ₁₂ 1939— ³¹ / ₃ 1940	34	40	41
¹ / ₄ 1940— ²⁸ / ₂ 1941	38	44	45
¹ / ₃ 1941— ⁴ / ₁₁ 1941	41	47	48
⁵ / ₁₁ 1941— ¹² / ₇ 1942	45	51	52
¹³ / ₇ 1942—	49	55	56

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med 1 augusti ena året till och med 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter.

1935/36	273 835 ton
1936/37	270 106 »
1937/38	271 812 »
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 304 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270 000 ton per år. Den för året 1938/39 angivna siffran innebär en ökad expedition av drygt 20 000 ton, till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen forforo in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransoneringen. Vid ransoneringen har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250 000 ton per år. Den låga försäljningssiffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rådande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabrikerna.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöll statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att behandla lönetvister mellan betodlare och betarbetare m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter.

I skrivelse den 14 mars 1945 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

I skrivelsen har nämnden till en början upptagit en redogörelse för sin granskning av sockerbolagets verksamhet för verksamhetsåren 1942/43 och 1943/44. Härutinnan anföres följande.

Sockerbolagets verksamhet i vad den avser sockerrörelsen och dess biprodukter samt statens förhållande därtill regleras allt sedan den nuvarande sockernämndens tillkomst genom av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innebärande bland annat, att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare angivna bestämmelser. Frånsett de två första kontraktsåren ha avtalens giltighet begränsats till ett år, men ha efter förhandlingar årligen förnyats, varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontraktsårets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna i 1940 års kontrakt ändrades sålunda 1941 bland annat rörande lagerrekonstruktionen ävensom därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter utbrötos ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en viss höjning i den sålunda låsta kostnadsposten, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flertalet av bolagets övriga kostnader ävensom förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader såsom betkostnader av olika slag, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,22 till 17,22 öre per kilogram tillverkat råsocker, siffran baserad på en oförändrad råsockertillverkning av 272 000 ton ävensom på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. För innevarande verksamhetsår, alltså 1944/45, gäller i stort sett samma bestämmelser som i 1943 års kontrakt, dock med den avvikelser, att staten garanterat bolaget att till visst pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång översliger ett till 2 500 ton beräknat normallager, var-

jämte vissa uttalanden gjorts rörande en ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänföra sig till mindre betydande förnödenheter. Det nu gällande kontraktet utgår den 31 juli 1945, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående sockerlager.

Nämndens viktigaste uppgift, den att granska sockerbolagets verksamhet, har av nämnden utförts efter enahanda grunder, som omnämnts i nämndens tidigare verksamhetsberättelser. Nämnden har sålunda jämlikt sin instruktion utövat en fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, så långt denna beröres av under respektive år gällande statskontrakt, och har härvid särskild uppmärksamhet ägnats åt frågor, fallande under bestämmelserna i 5 § i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. Härför har nämnden tagit del av styrelsens protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper, varvid på grund av statskontraktens under de senare åren ändrade konstruktion och utökningen av bolagets utanför sockerrörelsen liggande verksamhet tillsetts, att de olika kostnadsposterna påförts riktiga konti, så att ej sockerrörelsen kommit att påföras kostnader, vilka rätteligen bort drabba bolagets utanför sockerrörelsen liggande verksamhet. Resultatet av granskningsarbetet har framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av fabriker och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sitt åliggande jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapssammandrag för huvudkontor och fabriker ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tillämdalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och dessas förändringar i fråga om socker och dess biprodukter. Nämndens verksamhet i här berörda avseende har vid skilda tillfällen föranlett skrivelser till Kungl. Maj:t angående differensen mellan tillverkningskostnaderna och försäljningsprisen å socker och dess biprodukter.

Bolagets senast föreliggande bokslut och verksamhetsberättelse avser verksamhetsåret $\frac{1}{8}$ 1943— $\frac{31}{7}$ 1944, och har nämndens granskningsarbete under det gångna kalenderåret därför huvudsakligen kommit att omfatta detta verksamhetsår.

De allmänna betingelserna för bedrivandet av bolagets verksamhet under verksamhetsåret ifråga ha varit övervägande gynnsamma. Vad först angår 1943 års betkampanj blev denna för såväl betodlarna som sockerbolaget synnerligen tillfredsställande. Betaralen minskades visserligen med cirka 5,6 procent eller från 53 288 till 50 335 hektar, men utbytet per hektar ökades från 32 534 till 37 117 kilogram eller med cirka 14 procent och betpriset på grund av ökad sockerhalt med 5,8 öre per 100 kilogram. Betutgiften per hektar blev härigenom även den högsta hittills under de senaste sju åren redovisade eller 1 804 kronor, vilket innebär en stegring gentemot förgående år med cirka 16 procent. Den inköpta betkvantiteten utgjorde trots den lägre arealen 1 868 000 ton, sockerhalten blev 17,10 procent och smutshalten 1,40 procent. Motsvarande siffror för 1942 års kampanj utgjorde respektive 1 734 000 ton, 16,89 och 1,53 procent. Råsockerskörden per hektar ökade till följd härav från 4 955 till 5 779 kilogram eller med 17 pro-

cent och råsockertillverkningen trots den som nämnt minskade arealen från 264 057 till 290 908 ton. Den tillverkade råsockermängden motsvarade en raffinadkvantitet å 269 800 ton, vilken kvantitet mer än täcker årskonsumtionen. Det för året gällande betpriset utgjorde oförändrat 4 kronor 50 öre, tillägget för högre sockerhalt 30,8 öre, allt per deciton.

Beträffande själva sockertillverkningen har denna i fråga om raffinadtillverkningen påverkats av den under året inträffade arbetsinställelsen. Denna senare tillverkning kom härigenom endast att utgöra 239 641 ton, därigenom även påverkande tillverkningskostnaderna i stigande riktning. Den under året låsta posten har omfattat, förutom de i tidigare kontrakt låsta kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun och till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, jämväl posterna avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsl, vagnshyra, betfrö och försäkringar samt förräntningen av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget har haft att självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget oavsett produktionens storlek fått tillgodoräkna sig 17,22 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Nämnden har därför ej behövt ägna här angivna kostnadsposter samma ingående granskning som tidigare år, utan har nämndens granskningsarbete mera kunnat inrikta sig på att följa bolagets verksamhet i stort, den totala kostnadsutvecklingen och de övriga detaljkostnader, vilka falla under statsgarantien. Beträffande dessa senare, alltså de statsgaranterade kostnaderna, varunder innefattas sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader såsom betkostnader, bränsle, emballage, räntor och frakter, har nämnden sökt hålla dessa kostnader i görligaste mån nere, varjämte nämnden som berörts tillsett, att icke sammanblandning ägt rum mellan sockerrörelsens kostnader och kostnader, hänförande sig till andra bolagets rörelser liggande utanför sockerregleringen. Nämndens granskningsarbete i här berörda avseenden har föranlett ett antal utredningar och undersökningar för fastställande av kostnadsposter och kostnadsdetaljer. Dylika utredningar och undersökningar ha sålunda verkställts för beräklandet och fastställandet av bränslekostnaderna, av råsockervolymen, av kostnaderna för gåvor och understöd, kontorsutensilier och kontorsmaskiner, av omkostnaderna samt av utgifterna för löner, hyror och välgavigheter. Detaljgranskningen av här angivna kostnader har efter överläggning med bolagets ledning föranlett, att icke obetydliga belopp kunnat och ytterligare komma att gottskrivas statsregleringen.

Den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp, bolaget enligt avtalets 5 § 1 mom. äger tillgodoräkna sig för täckandet av de låsta kostnaderna, har genom förut berörda utredningar med tillämpande av i tidigare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställandet av över- och undervikter vid fabrikerna och för kristidskvaliteternas omräkande i råsocker i avtalets mening för verksamhetsåret 1943/44 fastställts utgöra 2 909 136 deciton, vilken kvantitet är något högre än den i bokslutet angivna. Statsregleringen kommer därför i innevarande års bokslut att påföras ett visst mindre belopp.

Beträffande de mera betydande statsgaranterade kostnaderna kan nämnas, att nämnden granskat inköps-, förbruknings- och lagervärden och kostnader å de viktigare förnödenheterna, särskilt bränsle och emballage. Trots att bolaget på grund av den försvårade kolsituationen på bränslekommissionens anmodan nödgats i allt större utsträckning övergå till den väsentligt dyrare ved- och torvelldningen, har bränslekostnaden, pr kilogram råsocker räknat, året 1943/44 kunnat hållas vid samma nivå som år 1942/43, beroende på

rationalisering av kraft- och ångförbrukningen ävensom på övergång till för-
enklad raffinering och till vitsockerförfarandet. Även emballagekostnaden,
vilken under de föregående krisåren företett en fortgående och betydande
kostnadsstegring, beroende på den alltjämt fortgående övergången till paket-
emballage samt bomulls- och jutesäckarnas ersättande med papperssäckar,
utvisar för året en mindre nedgång. Av övriga statsgaranterade kostnader ha
särskilt frakterna underlegat granskning, då transporter av råsocker och
raffinad ävensom av melass och kalksten huvudsakligen ägt rum medelst
egna och dotterbolags båtar. De egna fraktdebiteringarna ha härvid konsta-
terats icke överstiga de i marknaden gällande fraktsatserna. De totala frakt-
kostnaderna ha under året nedgått, vilket huvudsakligen är att tillskriva på
grund av strejken minskade råsockertransporter och nedgång i den ciflevere-
rade raffinadkvantiteten.

Enligt avtalet innefattas såsom förut framgår i den låsta posten, 17,22 öre,
samtliga bolagets lönekonto påförda löner. Enligt särskilt Kungl. Maj:ts be-
slut den 14 juli 1944 gäller detta likväl icke för viss del av de ökade lönekost-
nader, vilka äro en följd av förlikningen i avtalstvisten mellan bolaget och
dess arbetare våren 1944. Enligt nämnda beslut skola — utan hinder av
föreskrifterna i 5 § 1 mom. i gällande statskontrakt — de på grund av för-
likningen för bolaget för tiden t. o. m. den 31 juli 1945 uppkommande mer-
utgifterna å lönekontot täckas av statens garanti för icke låsta poster och
således icke inräknas under de i 1 mom. samma paragraf ingående kostna-
derna. Då avtalet löper från och med den 13 juni 1944, hade juni och juli
månaders merkostnader bort belasta statsregleringen i det gångna årets
räkenskaper. Detta har ej kunnat ske, vadan hela merkostnaden kommer
att påvila innevarande års statsreglering. Beloppet har beräknats utgöra
300 000 å 350 000 kronor.

Liksom tidigare år har nämnden med uppmärksamhet följt den fortgående
nyinvesteringen av kapital i nya rörelsegrenar, liggande utanför sockerrörel-
sen, varigenom ökade räntekostnader kunnat komma att påvila statsregle-
ringen. Betydande dylika investeringar ha visserligen under året ägt rum,
men å andra sidan har totala i sidorörelser investerade kapitalet under året
nedgått, beroende på i förhållande till tidigare år minskad investeringsverk-
samhet ävensom på att inkomsterna från dessa sidorörelser ej anlåtats för
vinstutdelning utan kvarblivit såsom kapital inom bolaget ävensom på att de
investerade medlen avskrivningsvägen delvis återgått till bolaget.

De under året gjorda investeringarna i sidorörelser avse huvudsakligen
torkanläggningar. Dylika ha för närvarande färdigställts vid tolv av bolagets
bruk. Dessutom ha under året slutförts bolagets anläggningar vid Flås myr
för tillverkning av frästörv från egen mosse. Leveranser från denna debiteras
sockerrörelsen efter nya av priskontrollnämnden föreslagna grunder, vilka
godkänts av sockernämnden. Det nya prisberäkningssättet har tillämpats å
torv av 1943/44 års tillverkning och är avsett att bibehållas, så länge nu
gällande normalpris å maskintörv kvarstår oförändrat.

Den av livsmedelskommissionen anbefallda beredskapslagringen av soc-
ker har under året föranlett en kostnad av 209 290 kronor 99 öre. Motsvaran-
de kostnader de tre närmast föregående åren ha utgjort respektive 243 244,
189 808 och 181 653 kronor. Kostnaderna ha samtliga år påförts sockerrörel-
sens fraktkostnadskonto.

Bolagets kreditbehov, i vad det betingas av det i förhållande till tillverk-
ningskostnaderna alltför låga sockerpriset ävensom av kostnaderna för soc-
kerimporten från Danmark, har täckts i enlighet med det i föregående verk-

samhetsberättelse närmare omnämnda finansieringsavtalet mellan riksbanken och bolaget, vilket allttjämt är gällande. Genom minskningen i de inneliggande lagren av danskt socker har bolagets nettoskuld till riksbanken under året väsentligt nedgått och därmed även räntekostnaderna. Vid bokslutstillfället hade bolaget hos riksbanken en växelskuld å 50 251 256 kronor. Å särskild räkning hade emellertid bolaget jämlikt finansieringsavtalet innesående ett tillgodohavande å 31 141 227 kronor, varför det i balansräkningen angivna skuldbeloppet, 19 110 029 kronor, utgör bolagets saldorskuld till riksbanken. Motsvarande saldorskuld föregående år utgjorde 34 774 921 kronor. Då bolagets växlar av riksbanken diskonteras till ett diskonto av 1 procent per år, har räntebesparingen utgjort 2 procent, vilken besparing helt kommit sockerrörelsen till godo.

Beträffande lagerrekonstruktionen uttalades i 1944 års avtal, att det förutsattes, att efter erforderliga utredningar överenskommelse må kunna träffas mellan parterna om viss avveckling redan under kontraktstiden av de i 5 § 2 och 3 mom. intagna bestämmelserna. För ernående av förenkling och besparing i bokförings- och kontrollkostnader ansågs det nämligen önskvärt, om redan under kontraktstiden en avveckling kunde ske av bestämmelserna rörande rekonstruktionsfonder och andra lagervärdeberäkningar, i vad bestämmelserna hänföra sig till mindre betydande förnödenheter. Det förutsattes härvid, att — efter erforderliga sifferutredningar och efter förhandlingar mellan nämnden och bolaget — särskild överenskommelse om här avsedd avveckling senare skulle ingås mellan parterna, därvid för statens vidkommande överenskommelsens giltighet förutsatte Kungl. Maj:ts godkännande. De för en avveckling av de här avsedda rekonstruktionsfonderna erforderliga utredningarna ha under året verkställts av bolaget. Vid förhandlingar med bolaget i frågan har emellertid nämnden såsom sin mening uttalat att, om en avveckling redan nu skulle äga rum, överenskommelse borde sökas på en prisnivå, liggande mitt emellan förkrigspriset och nu gällande dagspris. Då en uppgörelse på denna grund från bolagets sida ansågs utesluten, har nämnden och bolaget enats om att framställning till Kungl. Maj:tt rörande avvecklingen av rekonstruktionsfonderna å låsta konti nu ej skulle göras. För ernående av förenkling och i arbetsbesparande syfte skulle likväl under tiden, till dess slutuppgörelse sker, bristskulder för låsta konti icke behöva uträknas i detalj och för varje särskild förnödenhet för sig utan regleras mera summariskt med ledning av gällande index eller med hänsyn till vid respektive bokslutstillfällen gällande prisnivå.

Sockerbolagets bokslut per den 31 juli 1944 företer, sedan de under beloppet 17,22 öre per tillverkat kilogram råsocker innefattade kostnaderna och kapitalränta ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta och sedan det av riksdagen för kostnader i samband med sockerregleringen anvisade anslaget å 25 000 000 kronor tagits i anspråk, en statsregleringens fordran å sockerbolaget å 1 792 072 kronor 14 öre. Å statsregleringens konto inbalanserades vid verksamhetsårets början, alltså den 1 augusti 1943, en bolagets fordran å statsregleringen med 2 093 449 kronor 72 öre. För täckandet av denna skuld ävensom den genom de i förhållande till tillverkningskostnaderna alltför låga sockerpriserna under året uppkommande förlusten, beviljades av riksdagen förut nämnda anslag å 25 000 000 kronor, vilket inbetalades av statskontoret i maj 1944. Beloppet var beräknat med viss säkerhetsmarginal, varför även vid verksamhetsårets slut den 31 juli 1944 en statsregleringens fordran å bolaget kunde utbalanseras med förut angivna belopp 1 792 072 kronor 14 öre. Om hänsyn ej togs till den av statskontoret sålunda gjorda inbetalningen, har å kontot under verksamhetsåret 1943/44

uppstått en räkenskapsmässig förlust å 21 114 478 kronor 14 öre mot en förlust närmast föregående år å 19 181 444 kronor 76 öre. Förlusten å själva sockerrörelsen under året enligt räkenskaperna, sedan bolaget tillkommande kapitalränta utgått enligt bestämmelserna i avtalet, utgör 21 084 923 kronor 34 öre och för verksamhetsåret 1942/43 19 961 207 kronor 94 öre, beloppen utgörande kostnader, vilka icke kunnat täckas av respektive års inkomster av försäljningen av socker och dess biprodukter. Orsaken härtill har båda åren givetvis såsom redan nämnts varit, att sockerpriset icke fått höjas i samma mån, som priserna för betornas inköp och förädling stigit. Differensen mellan förut angivna förlustbelopp föranledes av diverse tillkommande eller avgående poster, uteslutande hänförande sig till korrigeringar av tidigare års räkenskaper, föranledda av nämndens efterföljande och successiva granskning av bolagets räkenskaper. Det utbalanserade skuldbeloppet å statsregleringens konto är ej heller för det gångna verksamhetsåret definitivt utan kommer att öka med vissa belopp, representerande återförda kostnader, vilka kunnat gottskrivas statsregleringen först i innevarande års räkenskaper. Nämndens granskning av bolagets verksamhet och räkenskaper för det gångna verksamhetsåret 1943/44 har ännu ej slutförts, varför här kunna framkomma poster, som kunna komma att ytterligare korrigera det förut angivna överskottet.

Beträffande verksamhetsåret den 1 augusti 1944—31 juli 1945 har nämnden anfört följande.

Betodlingen utvecklade sig under året i motsats till vad fallet var föregående år övervägande ogynnsamt. Arealen blev visserligen den under statsregleringsperioden hittills största eller 54 979 hektar. Skörden per hektar blev däremot väsentligt sämre eller 32 801 kilogram mot 37 117 kilogram föregående år, vilken förstnämnda kvantitet är ungefär densamma som det ogynnsamma året 1942/43. Den inköpta och avverkade betkvantiteten blev lägre än föregående år — 1 803 000 och 1 777 000 ton mot respektive 1 868 000 och 1 842 000 ton — trots en med cirka 9,3 procent ökad betareal. Betorna voro på grund av torkan under försommaren övervägande små, sockerhalten förhållandevis låg, 17,04 procent, och smutsprocenten och undervikten hög, respektive 13,62 och 1,47 procent, innebärande ökade frakter och försvårat fabriktionsarbete. För sockerbolagets del motverkas försämringen i arealutbytet av betodlingen — 5 077 mot 5 779 kilogram råsocker per hektar föregående år — av den från 50 335 till 54 979 hektar ökade betarealen. Den erhållna råsockerkvantiteten minskades därför endast till cirka 279 100 ton mot cirka 290 900 ton föregående år. Vid oförändrad areal skulle råsockerutbytet ha utgjort endast cirka 256 300 ton. Vid oförändrat arealutbyte och den faktiska arealen skulle å andra sidan råsockermängden ha blivit cirka 315 000 ton. Den tillverkade råsockermängden motsvarar en raffinadkvantitet å cirka 259 000 ton, vilken kvantitet täcker landets behov vid nuvarande ransonering.

Om resultatet av betodlingen sålunda för närvarande kan överblickas och måste anses såsom mindre gott, är det givetvis svårare att redan nu göra bestämda uttalanden rörande årets sockertillverkning och dess ekonomiska slutresultat. Råsockerkampanjen är visserligen nu avslutad och bokslut föreligger per den 31 december 1944. Nämnden har härjämte liksom tidigare år på grundval av rörande kampanjen föreliggande uppgifter, genom förhandskal-kyler och kostnadssammanställningar sökt bilda sig en uppfattning om årets verksamhetsresultat. Några mera allmänna uttalanden torde därför kunna vå-

gas rörande det sannolika utfallet av årets sockertillverkning. Råsocker- och raffinadtillverkningarna torde såsom förut nämnts komma att utgöra respektive cirka 279 100 och 259 000 ton, den senare kvantiteten givetvis under förutsättning av raffinering av hela den under året tillverkade råsockerkvantiteten. Beträffande tillverkningskostnaderna komma de i den låsta posten 17,22 öre per kilogram tillverkat råsocker innefattade kostnaderna att förbli oförändrade, då denna post icke underkastades någon ändring i 1944 års avtal. Av de garanterade kostnaderna torde den ojämförligt största och betydelsefullaste kostnaden — totala betkostnaden — komma att förete en mindre sänkning. Grundpriset är oförändrat sedan föregående år eller 4 kronor 50 öre per deciton 16-procentiga betor, medan tilläggspriset för högre sockerhalt förete en mindre nedgång från 30,8 till 29,25 öre. Per kilogram råsocker räknat torde betkostnaden bli i det närmaste oförändrad. Räntorna torde på grund av minskad lagerhållning komma att minska. Övriga icke låsta kostnadsposter torde, så långt nu kan överblickas, icke komma att förete några större förskjutningar, fränsett likväl bränsle- och fraktkostnaderna. På grund av situationen på bränslemarknaden har bolaget enligt direktiv från bränslekommissionen i betydande utsträckning nödgats övergå till ved- och torveldning. Då vedbränsle och torv i förbrukningshänseende och räknade i värdeenheter ställa sig respektive 65 och 120 procent dyrare än stenkol, då verkningsgraden är lägre och hanteringskostnaderna väsentligt högre, äro ovisshetsmomenten beträffande kostnadsläget här starkt framträdande.

Bolagets likviditetsställning har under året genom minskad lagerhållning av importerat danskt socker väsentligt förbättrats. Härigenom ävensom genom det mellan riksbanken och bolaget år 1943 träffade finansieringsavtalet, ha bolagets ränteutgifter väsentligt nedgått, innebärande minskad kostnad för statsregleringen.

Gestaltningen av sockerindustriens tillverkningskostnader under statsregleringsperioden framgår av sammanställningen nedan. I nämndens tidigare verksamhetsberättelser har såsom basår valts statsregleringsperiodens första år 1939/40. Vid bedömandet av kostnadsutvecklingen under perioden måste då hänsyn tagas till att raffinadproduktionen detta år var ovanligt stor, 343 727 ton mot genomsnittligt för hela perioden 269 409 ton, varför även alla fasta kostnader blevo osedvanligt låga. Ett flertal kostnadsposter såsom förbrukningsartiklar, råsockerfrakter och skatter hade vidare vid detta val av basår redan påverkats av skedda pris- och skatteökningar, varjämte räntorna väsentligt nedgått genom de osedvanligt stora banktillgodohavanden, som voro en följd av de stora raffinadförsäljningarna detta år, 321 387 ton mot genomsnittligt för hela perioden 262 248 ton. I här förevarande berättelse har därför för möjliggörande av en mera rättvisande kostnadsbedömning som basår valts förkrigsåret 1938/39, vars kostnader ännu ej påverkats av kristidens prishöjningar och där årets raffinadproduktion, 272 764 ton, ej i nämnvärdare mån avviker från genomsnittsproduktionen för hela statsregleringsperioden, 269 409 ton.

Detta års kostnader ha sålunda angivits = 100. Siffrorna belysa kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
Betor	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2
Avlöningar	100	94·0	119·5	121·3	144·8	131·5
Pensioner	100	84·4	88·9	93·3	113·3	106·7
Materialier:						
förbrukningsartiklar	100	118·5	137·0	146·3	161·1	150·0
emballage	100	111·8	157·4	191·2	223·5	217·6
Bränsle	100	166·2	238·4	207·9	260·9	259·6
Underhåll	100	101·3	147·1	109·8	128·8	148·4
Råsockerfrakter	100	125·3	165·3	157·3	173·3	158·7
Raffinadfrakter	100	112·8	143·6	130·8	171·8	139·7
Skatter	100	256·5	148·4	174·2	200·0	221·0
Räntor	100	13·6	—	77·3	136·4	100·0
Avskrivningar	100	89·9	110·1	134·8	144·3	165·8
Kapitalränta (vinst)	100	78·5	87·8	86·0	98·8	97·1
Övriga	100	100·9	105·6	140·2	197·2	213·1
Summa kostnader	100	103·3	123·3	141·8	164·0	162·3
Härav:						
Betskostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2
Övriga kostnader	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4
Tillverkning						
Råsocker ton	292 359	308 411	300 263	308 580	264 057	290 908
Raffinad ton	272 764	343 727	263 782	262 650	237 237	239 641

Totala tillverkningskostnaden företer under hela statsregleringsperioden en fortgående stegring, fränsett senaste verksamhetsåret, då en mindre nedgång föreligger. Sockerindustriens ojämförligt största och för sockerprisets höjd mest avgörande kostnadspost, betkostnaden, under senaste verksamhetsår utgörande cirka 60 procent av sockrets totala kostnadspris, har under perioden ökat med cirka 67 procent. De största ökningarna i övrigt under perioden förete emballage, bränsle, frakter och skatter. Emballagekostnaden har ökat på grund av den fortgående övergången till paketemballage ävensom genom bomulls- och jutesäckarnas ersättande av papperssäcker. Uppgången i bränslekostnaden har föränletts förutom av prisstegringen å importerade bränslen av den särskilt de tvenne senaste åren betydande övergången till ved- och torveldning. Uppgången i fraktkostnaderna slutligen är betingad av stegringen i sjöfrakter och försäkringspremier. Förutom här angivna kostnadsposter förete jämväl övriga av naturliga skäl större eller mindre kostnadsstegringar med undantag likväl för räntor och kapitalränta. Räntekostnaden var senaste året densamma som basårets, under det att kapitalräntan (vinsten) utslagen per tillverkad enhet samtliga år under regleringsperioden legat under 1938/39 års nivå. Den nedgång, som flertalet av siffrorna för det allra senaste verksamhetsåret visa, kan tillskrivas den omständigheten, att råsockertillverkningen det året översteg föregående års, samt beträffande löner och frakter den 5 veckor långa arbetsinställelsen försommaren 1944. Av de fåtaliga kostnadsstegringarna senaste året har ökningen i underhåll möjliggjorts genom årets tack vare den stora råsockertillverkningen gynnsamma verksamhetsresultat. Till följd av detta resultat har också avskrivningen kunnat ökas, särskilt genom bortskrivning av krigsmerkostnader, samt även viss ökad skatteavsättning kunnat ske. Totalt ha såsom av siffrorna förut framgår sockrets tillverkningskostnader under perioden ökat med 62,3 procent, varav ökningen av betkostnaden utgör 66,2 procent och ökningen av övriga kostnader 57,4 procent.

Differensen mellan tillverkningskostnaderna och bolagets medelförsäljningspris belyses av nedanstående sammanställning, där siffrorna för basåret 1938/39 även här angivits = 100.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·6	167·3	166·2
Övriga tillverkningskostnader	100	108·1	131·6	133·2	159·7	157·4
Summa tillverkningskostnad	100	108·3	123·3	141·8	164·0	162·3
Medelförsäljningspris	100	105·3	119·4	132·7	147·2	148·1

Försäljningsprisen ha såsom förut framgår icke följt kostnadsstegringen under de statsreglerade åren och differensen mellan dem har fränsett senaste verksamhetsåret fortgående ökats. Detta senare år har däremot spänningen mellan kostnadspris och försäljningspris minskat, huvudsakligen beroende på nedgången i tillverkningskostnaderna, medan sockerpriset, K5-priset, bibehållits oförändrat allt sedan senaste stegringen den 13 juli 1942. I sammanställningen förut anförda medelförsäljningspris utvisa visserligen även för året 1943/44 en mindre ökning, men är denna stegring helt beroende på ökad försäljning av de dyrare sockerkvaliteterna.

Rörande nämndens befattning med frågor angående tvister mellan odlare och arbetare om löner samt rörande den s. k. betavgiften har nämnden yttrat.

Enligt såväl nu gällande som tidigare kontrakt mellan staten och sockerbolaget har det ålegat varje betodlare att till statens sockernämnd avgiva förbindelse, enligt vilken betodlaren åtog sig dels att erlägga viss lägsta betalning för betornas skötsel och upptagning, dels ock att för täckande av vissa kostnader erlägga en avgift för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling. De genom avgifterna erhållna medlen, vilka genom sockerbolagets försorg skulle innehållas å odlarens betlikvider samt redovisas till sockernämnden, skulle enligt bestämmande av Kungl. Maj:t användas till vissa kostnader, som betodlingen i gemen kunde ha gagn av, såsom kontroll vid betleveranser, försöksverksamhet på sockerbetsodlingens område e. d.

Den för 1943 års betodling ifrågakommande betavgiften blev av Kungl. Maj:t den 20 augusti 1943 fastställd till 3 kronor 50 öre för varje uppmätt hektar av varje betodlares odling 1943. Sockerbolaget inlevererade den 28 februari 1944 till sockernämnden avgiftsmedel för år 1943 med tillhoppa 176 231 kronor 56 öre. Av nämnda belopp bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 september 1944 statens sockernämnd att till bestridande av utgifter till betodlingens gagn till Sveriges betodlares centralförening utbetala ett belopp av 176 179 kronor 80 öre att av centralföreningen användas enligt följande uppställning.

Sveriges betodlares centralförening	kronor	70 890: 26
Östergötlands, Västergötlands, Gotlands och Ölands betodlareföreningar	»	21 626: 24
Övriga till centralföreningen anslutna lokalföreningar ..		83 663: 30

Summa kronor 176 179: 80.

Sedan sistnämnda belopp utanordnats återstår av 1943 års betavgiftsmedel ett belopp av 51 kronor 76 öre.

Enligt 3 § i nu gällande kontrakt mellan staten och sockerbolaget åligger det betodlare att förbinda sig att till sockernämnden erlägga en avgift av intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlingen. Den 4 augusti 1944 fast-

ställde Kungl. Maj:t betavgiften till sist sagda belopp. Avgifterna ha i vanlig ordning inkasserats av sockerbolaget, som den 23 februari 1945 till sockernämnden inlevererat de influtna avgiftsmedlen 219 904 kronor 4 öre. Till fördelning innevarande år står härefter tillgängligt ett belopp av 219 955 kronor 80 öre.

Såsom nyss erinrats, åligger det varje betodlare, som önskar erhålla det bestämda betpriset, att i till sockernämnden avgeven förbindelse åtaga sig att för betornas skötsel och upptagning till den lejda arbetskraften utgiva ersättning enligt i förbindelsen närmare angivna grunder. Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt berörda bestämmelser, är betodlaren enligt ifrågasvarande förbindelse pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd förelagd tid styrker sig ha till betarbetaren betalt vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte ränta.

Liksom under åren 1941—1943 vidtog sockernämnden till 1944 års betkampanj åtgärder (bland annat annonsering i ett stort antal ortstidningar) för att bland den inom betodlingen sysselsatta lejda arbetskraften sprida ökad kännedom om förefintliga möjligheter att hos nämnden inhämta upplysningar angående den ersättning, som enligt odlarnas förbindelse till nämnden skall utgå för utfört betarbete, ävensom att påkalla nämndens bistånd för utfående av utebliven ersättning för dylikt arbete. Från betarbetare har man också i icke ringa utsträckning begagnat sig av dessa möjligheter. Antalet hos nämnden under året gjorda förfrågningar i ämnet, övervägande flertalet gällande kvantitetstillägg för betupptagning, har uppgått till cirka 700. Under odlingsåret har ett antal tvistefrågor rörande betarbetarlöner hänskjutits till nämnden. Under tiden 1 mars—31 juli 1944 uppgingo tvisterna till 11 och för tiden därefter, d. v. s. huvudsakligen beträffande tiden för arbetet med betornas upptagning 1944, har antalet dylika till nämnden hänskjutna lönetvister varit ett sjuttiototal. Av ifrågasvarande ärenden har övervägande antalet blivit av nämnden slutligt prövat. Ett mindre antal ärenden är beroende på utredning. Till jämförelse må nämnas, att under år 1942 och 1943 antalet dylika lönetvister inför nämnden höll sig kring ett sjuttiototal årligen.

Beträffande utlämnande av bidrag och lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor vid enskilda järnvägar har sockernämnden anfört följande.

I skrivelse den 20 augusti 1943 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anmälde sockernämnden, att nämnden räknade med en behållning till år 1944 av omkring 80 000 kronor av det reservationsanslag, 150 000 kronor, som 1943 års riksdag anvisat för bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor vid enskilda järnvägar. Nämnden uttalade vidare, att denna behållning med all sannolikhet komme att vara tillräcklig för att täcka behovet av medel till statsbidrag år 1944, vadan något ytterligare anslag för detta ändamål icke ansågs behöva äskas av 1944 års riksdag. Skrivelsen föranledde anmälan härom av statsrådet till riksdagen i 1944 års statsverksproposition.

Såsom sockernämnden redan anmält i sin berättelse till statsrådet den 13 november 1944 över verksamheten under det den 31 juli 1944 tilländalupna verksamhetsåret, uppgick reservationen från år 1943 för ifrågasvarande ändamål i verkligheten till 109 850 kronor. I skrivelse den 10 december 1943 meddelade nämnden vederbörande enskilda järnvägar, att de kunde inkomma till nämnden med ansökan om bidrag av statsmedel till betlastningsanord-

ningar för 1944 års betkampanj. Dessförinnan hade en järnvägsförvaltning till nämnden ingivit ansökan om statsbidrag, vilket av nämnden beviljades genom skrivelse den 9 november 1943. Efter prövning av de med anledning av nämndens anmodan inkomna ansökningarna från ytterligare 4 enskilda järnvägsföretag beviljade nämnden genom beslut den 2 februari, 1 och 14 mars, 12 april och 26 juli bidrag till lastningsanordningar och kompletteringsarbeten. De till samtliga 5 järnvägar sålunda beviljade bidragen uppsvingo sammanlagt till 106 540 kronor, varav 80 700 kronor till nyanläggningar vid 6 stationer och 25 840 kronor till kompletteringsarbeten vid 10 stationer.

De anläggningar och arbeten, till vilka statsbidrag beviljats, ha besiktigats såväl av nämnden som av dess kontrollant, f. d. distriktschefen E. von Friesen. Huvudsakligen på grund av brist på arbetskraft har största delen av de tillämnade arbetena vid Gotlands järnväg icke kunnat utföras till 1944 års betkampanj. Emellertid har nämnden på framställning av järnvägsförvaltningen beviljat uppskov med ifrågavarande arbetens färdigställande till början av 1945 års betkampanj. Vidare har beslutad komplettering av tidigare utförda anläggningar vid en station tillhörande Ölands järnväg icke blivit verkställd, emedan järnvägens ledning ändrat sina dispositioner beträffande stationen i fråga. Det till kompletteringsarbetena vid denna station beviljade statsbidraget har därför återgått till nämnden.

Slutlig besiktning av 1944 års anläggningar och arbeten verkställdes under tiden 18 oktober —1 november 1944 av distriktschefen von Friesen, som härom avgav redogörelse till nämnden den 15 februari 1945. Redogörelsen, som utmynnade i ett tillstyrkande av anläggningarnas godkännande, behandlades och godkändes av nämnden vid sammanträde den 7 mars 1945.

För att få kännedom om de båda parternas erfarenheter rörande betlastningsanordningarna under 1944 års kampanj riktade nämnden i likhet med föregående år en anmodan till vederbörande järnvägar och till Sveriges betodlars centralförening att till nämnden inkomma med yttrande häröver. Av yttrandena framgår, att erfarenheterna varit övervägande gynnsamma och att de mindre bristfälligheterna som förefunnits i allmänhet kunnat avhjälpas. Vid Klintehamns station har uppställts en från statens järnvägar inköpt och under några år använd elevator tillverkad år 1940 av Hässleholms verkstäder. Denna har arbetat tillfredsställande och synes vara fullt tillräcklig för den måttliga betmängd, omkring 2 200 ton, som lastas vid denna station. För övrigt har det nu liksom tidigare visat sig, att tillkomsten av mekaniska lastningsapparater är ägnad att stimulera betodlingen inom vederbörande järnvägsstations odlingsområde.

Statsbidragen till 1944 års betlastningsanordningar ha ännu icke kunnat i sin helhet slutligt fastställas. Av de redovisningar, som inkommit till nämnden, framgår emellertid, att så gott som hela det belopp, 109 850 kronor, som nämnden haft till sitt förfogande, med all sannolikhet kommer att tagas i anspråk för bidrag till 1944 års arbeten och anläggningar.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Genom beslut den 10 november 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens sockernämnd att i samråd med statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som ansågos påkallade för möjliggörande av att avtal i god tid skulle kunna träf-

fas rörande 1945 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav ha förenämnda myndigheter dels verkställt erforderliga utredningar i ämnet, dels ock förhandlat med Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Sveriges betodlars centralförening rörande villkoren för 1945 års sockerproduktion och betodling. I gemensam skrivelse den 14 mars 1945 ha *statens livsmedelskommision*, *statens priskontrollnämnd* och *statens sockernämnd* redogjort för det bedrivna arbetet samt vid förhandlingarna erhållna resultat ävensom framlagt vissa förslag rörande sockerproduktionen under år 1945. Vid skrivelsen fanns fogat förslag till nytt avtal mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1945—31 juli 1946, vilket kontraktsförslag torde såsom *bilaga 1* få fogas till detta protokoll.

I skrivelsen har angående sockerbetspriset och odlingsarealen under 1945 anförts följande.

Grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt har under de tre åren 1942, 1943 och 1944 varit 4 kronor 50 öre för 100 kilogram med sedvanlig reglering för högre sockerhalt. Betodlarnas representanter ha vid förhandlingarna yrkat på betprisets höjning för 1945 till 4 kronor 90 öre. Såsom skäl för höjningen ha anförts huvudsakligen höjda arbetslöner och konstgödselkostnader. Den höjning av lantarbetarlönerna, som vidtogs i höstas och nu inverkar på årets betodling, skulle enligt odlarnas uppgift fördyra produktionskostnaderna för 100 kilogram betor med 11 öre. Den i början av mars 1945 träffade uppgörelsen om ackordslönerna vid skötseln och upptagningen av betorna innebär en ytterligare stegring med 15 öre för 100 kilogram betor. Genom att priset å chilesalpeter i år avsetts komma att vara 24 kronor 75 öre mot 21 kronor 1944 samt till följd av ökade superfosfatgivor beräkna odlarna att en merkostnad å 10 öre skulle uppstå, varjämte de slutligen ansett, att inventarieposten i betodlingskalkylen stigit med 4 öre, allt för 100 kilogram betor. Såsom ytterligare skäl för den av odlarna begärda höjningen i betpriset har anförts, att fjolårets odling, då dålig väderlek försämrade skörderesultatet, givit så svagt utbyte för odlarna i vissa betodlingsdistrikt, att en förbättring av betpriset vore erforderlig för att odlarna i dessa trakter skulle finna med sin fördel förenligt att uppehålla betodlingen.

Från nämndernas sida har vid förhandlingarna rests starka invändningar mot kravet på höjning av betpriset. Så vitt framgår av inom statens livsmedelskommission verkställda beräkningar om produktionskostnaderna för betor samt i övrigt kända förhållanden, måste det under de senaste åren gällande betpriset anses ha väl täckt produktionskostnaderna, inklusive kapitalränta, och berett odlarna ett gott vinstresultat, där odlingen bedrivits under normala odlingsbetingelser. Vidare ha nämnderna vid förhandlingarna betonat, att enligt uppgörelsen våren 1944 om jordbrukspriserna en höjning av betpriset, därest fjolårets regler härom behållas, måste föranleda motsvarande försämring av priset å någon annan av jordbrukets produkter, ty i denna uppgörelse hade å jordbrukets utgiftssida upptagits en fixerad och maximerad siffra för löneökningar, och de på betodlingen belöpande nu inträdda höjningarna i arbetslönerna finge således enligt dessa regler ej föranleda ytterligare uppräknings av jordbrukets arbetslöner. Slutligen ha nämnderna vid förhandlingarna framhållit, att ansträngningar borde göras för att ej bryta prisstoppet på en så viktig produkt som sockerbetorna, samt påpekat, att en höjning här kunde tagas till intäkt för prisuppgång å andra jordbruksprodukter och varor. Trots de starka principiella skäl, som sålunda tala för oför-

ändrat betpris, ha nämnderna — efter att i frågan ha samrått med regeringen — ansett sig slutligen kunna förorda ett till 4 kronor 65 öre förhöjt grundpris under den bestämda förutsättningen, att en uppgörelse i betfrågan i enlighet härmed och på de villkor i övrigt, som nämnderna funnit skäliga, snarast kunde uppnås. Då nämnderna, ehuru det tidigare priset alltjämt torde genomsnittligt täcka produktionskostnaderna, sträckt sig dithän, ha de beaktat angelägenheten av att betodlingen alltjämt uppehålles i oförminskad omfattning i syfte att landet för egen försörjning och även för att kunna hjälpa behövande nordiska grannländer finge sockerfrågan nöjaktigt löst även innevarande år.

På därom av i förhandlingarna deltagande representanter för betodlingen å Gotland och Öland gjord hänvändelse ha nämnderna vidare velat förorda, att odlare, som tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings sockerfabriker, för 1945 års odling tillerkännes ett arealtillägg av 20 kronor per hektar, att utbetalas med 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar, dock att för odling, som ej överstiger en kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor. Under flera av de senaste åren har nämligen skörderesultatet i de mellansvenska betodlingsdistrikten varit dåligt, och risk föreligger att odlingen i dessa distrikt kan avsevärt nedgå eller avstanna. Då stegringen i ackordslönerna per hektar räknat äro praktiskt taget lika för alla odlare, men hektarsköörden blivit väsentligen lägre i mellansverige, särskilt å öarna, innebär den förut föreslagna generella prishöjningen med 15 öre en mindre kompensation för kostnadsökningen i dessa distrikt än vad fallet är inom de trakter av landet, där högre hektarskördar pläga erhållas. Då därtill kommer angelägenheten av att under rådande kristid i beredskapssyfte uppehålla en viss spridning av betodlingen och råsockerfabrikationen, ha nämnderna ansett det vara försvarligt och skäligt, att odlingen inom de här ifrågasatta fyra mellansvenska distrikten för året erhålla det förordade arealtillägget. Nämnderna äro på det klara med att svårigheter föreligga att här draga en fullt rättvis gräns mellan de områden, där arealtillägget skall utgå, och övriga distrikt, men nämnderna äro också av den uppfattningen, att den nu föreslagna gränslinjen är den lämpligaste och att man icke bör gå längre.

De villkor i avseende å 1945 års betodling, som nämnderna ansett sig slutligen böra uppställa och förorda, framgå av följande sammanfattning av det förslag i ämnet, som nämnderna såsom förhandlingsresultat förelagt betodlarnas centralförening.

1. Beträffande grundpriset för 100 kg betor med 16 procent sockerhalt vilja statsdelegerade såsom yttersta bud förorda ett till 4 kronor 65 öre förhöjt grundpris. Dessutom tillstyrkes, att de odlare, som år 1945 teckna kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabriker, erhålla ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger en kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

2. Prisbestämmelserna å sockerbetor i övrigt bibehållas oförändrade från år 1944.

3. Vid föresläendet av sagda grundpris ha statsdelegerade förutsatt, att vad som i fjol slutligen överenskomts och uttalades om betarealen och teckningsrätten för en var odlare bibehålles oförändrat för 1945. Alltså lämnas odlingen i princip så till vida fri, att en var odlare får själv bestämma den areal han år 1945 vill teckna, men därjämte skall särskilt iakttagas, att odlingen i Västergötland och Östergötland ävensom de åren 1944 och 1945

nyttillkommande odlingarna samt odlingar, där teckningen år 1945 ej överstiger 2 hektar, lämnas helt fri, medan sammanlagda teckningen år 1945 från andra odlare än nyss nämnts ej får överstiga den areal som sistnämnda grupp odlare sammanlagt odlat år 1942. Vad betodlareföreningens styrelse den 1 mars 1944 uttalat mot propaganda för arealminskning och för uppnående av 1942 års areal skall gälla även beträffande teckningen år 1945; dock må odlingen i Hasslarpsdistriktet bliva beroende på Hasslarpsodlarnas egen vilja att odla betor i år, därvid skall gälla å ena sidan att förbud mot odling i Hasslarpsdistriktet ej får godkännas av centralföreningen, men å andra sidan att vid beräkandet av odlingsarealen åren 1942 och 1945 för äldre odlare med mera än 2 hektars areal Hasslarpsfabrikens dylika odlingar må lämnas utanför beräkningen enligt det förut angivna.

4. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för 1945.

5. Beträffande melasstilldelningen förordas bibehållande av vad som i allmänhet hittills gällt, d. v. s. att betodlare tilldelas två fat om cirka 250 kilogram vardera per hektar odlade sockerbetor med enkel rabatt eller, om tillgången ej medgäve detta, ett fat med dubbel rabatt (d. v. s. med nedsättning med 7 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och med 5 öre per kilogram för därefter uttagen melass).

6. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel antecknas, att enligt vad livsmedelskommissionen meddelat tilldelningen blir år 1945 för betodlarna 350 kilogram chilesalpeter, 50 kilogram kalkkväve och 100 kilogram ljungasalpeter eller svavelsyrad ammoniak, sammanlagt 500 kilogram, allt per hektar. Priset å chilesalpeter (som vid import betingar en kostnad av cirka 30 kronor) blir i år 23 kronor per 100 kilogram.¹

7. Den av betodlarna framförda frågan om gummiringar blev ingående behandlad vid förhandlingarna, och åberopas vad därvid meddelades bland annat från industrikommissionens representant. Härav framgick i huvudsak, att någon inkallelse av gummiringar från betodlarnas hästvagnar, såvitt nu kunde bedömas, ej vore att förvänta, samt att möjligheter funnes att vid verkstäderna reparera ringar med fritt material.

8. I anledning av betodlarnas framställning rörande rätten att köra traktortåg antecknas, att från trafikkommissionen erfarits att, om ej något särskilt inträffade, smörjolja liksom 1944 torde komma att lämnas för traktortåg för bettransporter.

9. Betodlarnas önskemål om bibehållande för 1945 av vad hittills gällt om visst statsbidrag till kockahushåll för betarbetare samt reseersättning för dylika arbetare torde, enligt vad som inhämtats från statens arbetsmarknadskommission, bliva tillgodosedda.

10. I avseende å odlarnas krav beträffande järnvägsfrakterna för sockerbetor och betmassa vilja statsdelegerade — liksom skedde åren 1943 och 1944 — förorda, att åtgärder vidtagas i syfte att någon fraktfördyring icke heller 1945 kommer till stånd för betor och betmassa, vare sig vid statens eller enskilda järnvägar. I övrigt hänvisas till en redogörelse i fraktfrågan, som vid förhandlingarna lämnades av f. distriktschefen v. Friesen.

11. Beträffande betodlarnas yrkande om statsanslag till inrättande jämväl under 1945 av betlastningsanordningar vid järnvägar må här antecknas, att sockernämnden för vederbörande statsråd den 24 januari 1945 framlagt beräkningar om anordnande i år av dylika anläggningar, som enligt nämn-

¹ Detta pris har framkommit på så sätt, att man för den mängd chilesalpeter, som motsvarar fjolårets giva, eller 150 kilogram, beräknat samma pris som i fjol (eller 21 kronor) och för den ökade givan utgått från ett pris av 24 kronor 75 öre.

den ansåges behövliga och lämpliga, slutande å en kostnadssumma för statens järnvägar å 495 000 kronor och för enskilda järnvägar å 110 000 kronor. Statsdelegerade förorda, att staten anvisar medel i syfte att i huvudsak de sålunda angivna anordningarna må komma till stånd. Det förutsattes, att odlare, efter utgången av den 5-årsperiod varunder en kajavgift av 2 öre erlägges, skall för att få begagna mekanisk lastningsanordning i fortsättningen erlägga 1 öre per transporterat deciton betor, så länge lastningsanordningen underhålles och skötes. Föreningen uttalar vidare, att de vidtagna anordningarna böra vara behövliga jämväl i fortsättningen samt att de torde komma att även i framtiden användas, i den mån så befinnes ekonomiskt och anordningarna hållas i ordning.

12. Beträffande frågan om Hasslarpsfabriken måste statsdelegerade, med hänsyn särskilt till bränslefrågans läge, konstatera, att omläggningen av fabrikationen där från den s. k. Steffenska metoden med erhållande av torkad snitsel som biprodukt till vanlig metod med betmassa som biprodukt är ett faktum, som ej kan ändras. För att bereda Hasslarpsfabrikens betodlare kompensation för den bortfallande förmånen av torkad snitsel förordas, att odlarna såväl 1945 som 1946 erhålla följande villkor i avseende å tilldelningen av biprodukt; betodlare norr om Halmstad erhålla 25 kilogram betmassa gratis samt 2,5 kilogram snitsel eller betfor till 15,5 öre per kilogram; övriga odlare till Hasslarpsfabriken erhålla 45 kilogram betmassa gratis samt 0,5 kilogram snitsel eller betfor till 17,5 öre per kilogram, allt per deciton betor.

13. Rörande bettransporter å bilar i Västergötland antecknas, att sockerbolaget utlovat att välvilligt pröva odlarnas önskemål om enahanda villkor i Västergötland som de, vilka för närvarande gälla beträffande bolagets avhämtning av betor å vissa platser å Öland och Östra Gotland, under förutsättning att transporterna äro analoga och tekniska möjligheter finnas för transporternas ordnande.

14. Det påpekas, att en uppgörelse i flertalet av förestående punkter givetvis liksom tidigare är beroende på att överenskommelsen gillas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

15. Det antecknas, att centralföreningens styrelse förklarar sig beredd att tillstyrka förenämnda förslag.

Sedan Sveriges betodlares centralförening vid stämma den 12 mars 1945 behandlat förenämnda förslag, har från föreningen meddelats att stämman godkänt förslaget.

I fråga om den hittillsvarande statsregleringens bibehållande samt beträffande förhandlingarna med Svenska sockerfabriksaktiebolaget har i skrivelsen anförts följande.

Sockerbolagets verksamhet i vad avser tillverkning och försäljning av socker och vissa biprodukter samt statens förhållande härtill har för de sex verksamhetsåren 1939/40—1944/45 reglerats genom av riksdagen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innebärande bland annat att staten enligt vissa regler svarar för täckning av bolagets kostnader för sockrets och vissa biprodukters framställning och försäljning inklusive visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster å samma rörelse. De för åren 1943/44 och 1944/45 gällande kontrakten inneburo i förhållande till tidigare kontrakt den skillnaden, att bolaget, i stället för direkt kostnadsgaranti, för en serie utgiftsposter (skatter, underhåll, avskrivningar, löner, omkostnader, förbrukningsartiklar, försäkringar

m. m. samt kapitalränta — tillsammans benämnda den låsta kostnadsposten) i stället tillerkänts ett fixerat belopp per kilogram framställt råsocker. Däremot ligga sådana på förhand mera svårfixerade poster som betkostnader, bränsleutgifter, emballage m. m. under direkt statsgaranti och -kontroll.

Vid de innevarande år med sockerbolaget förda förhandlingarna — därvid nämnderna liksom föregående år ansett anledning saknas frågå det för sockerindustrien tillämpade reglerings- och prissättningsystemet — har särskilt ingående behandlats den s. k. låsta kostnadsposten. Det belopp, som bolaget får tillgodoräkna sig för täckande av de i den låsta posten ingående olika utgifterna, har för ett vart av regleringsåren 1943/44 och 1944/45 fastställts till 17,22 öre per kilogram råsocker. Rörande de beräkningar, som legat till grund för bestämmandet av beloppet, hänvisas till i ämnet tidigare år lämnade redogörelser (se prop. nr 188/1943 s. 31—33 och nr 195/1944 s. 31—32). För frågans bedömande i nuvarande läge ha nämnderna, i likhet med vad som skett tidigare år, från sockerbolaget införskaffat erforderligt siffermaterial rörande berörda poster, vilket utredningsmaterial granskats av nämnderna och legat till grund för de i ämnet nu förda förhandlingar. Rörande innebörden av den av bolaget för verksamhetsåret 1945/46 gjorda kalkylen i vad den avser den s. k. låsta posten hänvisas till följande tablå, däri till jämförelse även intagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter innevarande och närmast föregående år.

	Enligt sockerbolagets bokslut		Enligt sockerbolagets kalkyler i januari 1945	
	för 1942/43	för 1943/44	för 1944/45	för 1945/46
Underhåll.....	4 778 000	7 485 000	5 600 000	5 600 000
Avskrivningar	5 540 000	6 981 000	6 435 000	6 385 000
Skatter	3 000 000	3 540 000	3 000 000	3 000 000
Till fri disposition	300 000	300 000	300 000	300 000
Avlöningar.....	18 679 000	18 020 000	19 500 000	19 169 000
Pensioner	1 250 000	1 231 000	1 230 000	1 230 000
Förbrukningsartiklar	2 115 000	2 188 000	2 271 000	2 262 000
Omkostnader	2 565 000	2 148 000	2 150 000	2 150 000
Körsel.....	686 000	326 000	400 000	400 000
Vagnshyra.....	58 000	59 000	65 000	65 000
Betfrö	2 029 000	2 462 000	2 385 000	2 385 000
Försäkringar	1 271 000	1 021 000	1 150 000	1 150 000
Bolagets kapitalränta.....	4 100 000	4 323 000	3 577 000	4 100 000
Tillhopa	46 371 000	50 094 000	48 063 000	48 196 000
Kvantitet tillverkat råsocker (ton).....	264 057	290 908	279 113	272 000
Öre per kg råsocker	17·56	17·22	17·22	17·72

Vad angår förestående uppställning må först observeras, att till följd av god hektarskörd råsockermängden det första avtalsåret med låst post (1943/44) blev rätt avsevärt större än beräknat, nämligen i runt tal 291 000 ton mot beräknad normalmängd av 272 000 ton. Till följd härav tillfördes bolaget genom den låsta postens fixerande till 17,22 öre per kilogram råsocker ett så stort belopp, att — såsom redan antytts i 1944 års motsvarande berättelse — möjligheter uppstodo för bolaget att verkställa bortskrivning av vissa krigsmerkostnader och göra en extra avsättning för avarbetandet av eftersläpande skatter. Medan alltså sagda år till följd av stor produktion blev gynnsamt för bolaget, synes det nu löpande året 1944/45 komma att giva sämre resultat, trots att råsockermängden även det året är något över beräk-

nad normalmängd. Såsom framgår av förestående uppställning beräknar bolaget kapitalräntan till 3 577 000 kronor mot vid uppgörelsen kalkylerat belopp av 4 100 000 kronor. Beträffande året 1944/45 är att märka, att i den angivna posten för avlöningar icke här inräknats det lönebelopp, som hänför sig till löneökningen till följd av avtalsuppgörelsen i sockerindustriens arbetarfråga sommaren 1944. Enligt särskilt medgivande av Kungl. Maj:t får nämligen viss del av sagda löneökning — nämligen vad som motsvarar skillnaden mellan det första och det slutligt antagna medlingsförslaget i sagda avtalstvist — läggas helt utanför den låsta kostnadsposten och alltså falla under statens direkta kostnadsgaranti. Det sålunda utanför den låsta posten liggande lönestegringsbeloppet har uppskattats till inemot 300 000 kronor per år.

Vad angår den för året 1945/46 framlagda kalkylen har bolaget framhållit, att de däri nu angivna posterna beräknats helt enligt de synpunkter och anvisningar, som nämnderna vid tidigare års granskning ansett böra gälla. Med utgångspunkt härifrån och en såsom normal ansedd råsockerkvantitet av 272 000 ton, har för året 1945/46 framräknats ett till 17,72 öre stegrat belopp för den låsta posten. Trots att bolaget ansett, att sagda belopp vore erforderligt, har bolaget vid förhandlingarna stannat vid att begära beloppets bestämmande för 1945/46 till 17,44 öre, innebärande en stegring av 0,22 öre per kilogram råsocker. Därvid har bolaget såsom skäl för ökningen med 0,22 öre åberopat, att dylik höjning varit behövlig redan för året 1944/45 för att bolaget skulle kunnat uppnå den avsedda kapitalräntan av 4 100 000 kronor, samt att det vore ovisst om man innevarande år kunde erhålla sådan betareal och så stor råsockermängd som år 1944. Från nämndernas sida har betonats nödvändigheten av att prisstoppet uppehöles, och att anledning ej föreläge att räkna med stegring i de i den låsta posten ingående utgifterna. Nämnderna ha dock funnit det vara ett naturligt fullföljande av Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut i avseende å täckande av bolagets merkostnader till följd av den då gjorda avtalsuppgörelsen i lönekonflikten, att det bolaget i särskild ordning garanterade merlönebeloppet — inemot 300 000 kronor — för enkelhets skull nu inräknas i den låsta posten. Detta belopp motsvarar per kilogram råsocker ungefär 0,11 öre, varför nämnderna ansett sig böra förorda, att den låsta posten för året 1945/46 höjes med detta belopp till 17,33 öre per kilogram råsocker. Vid denna omräkning av beloppet bör givetvis den bolaget enligt förenämnda Kungl. Maj:ts beslut medgivna rätten till täckning i särskild ordning av merlönebeloppet upphöra att gälla. Bolaget har slutligen godtagit nämndernas förslag beräffande den fasta postens bestämmande för året 1945/46, därvid bolaget dock räknat med att betarealen ej skulle i år minskas i verkligt avsevärd mån.

Liksom i fjol har bestämmelsen om den låsta posten, då det här gäller ingående av ett avtal med avslutning först om cirka $1\frac{1}{2}$ år framåt i tiden, kompletterats med ett stadgande om möjlighet för vardera parten att vid väsentligt ändrade förhållanden påkalla förhandlingar om den låsta postens storlek.

Angående vissa andra i kontraktet med sockerbolaget ingående, nu avhandlade frågor har i skrivelsen anförts.

Vad angår övriga bestämmelser i det mellan staten och bolaget gällande kontraktet bar icke från någondera parten vid 1945 års förhandlingar framställts yrkande om ändringar i mer än följande fråga. Bolaget har framhållit, att medan bolagets lager av vissa förbrukningsartiklar av så att säga fredsmässig art och kvalitet numera i hög grad minskat eller helt förbrukats,

bolaget å andra sidan har måst anskaffa och även upplagra ersättningsartiklar för åsyftade varor. Detta gäller framför allt bränsle och emballage, och har bolaget alltså minskat sina normallager av t. ex. stenkol och jute- och linnesäckar, men å andra sidan måst upplägga lager av torv och ved samt papperssäckar. Enligt gällande avtal är bolaget icke berättigat att i förhållande till statsregleringen göra några nedskrivningar å lagervärdena för dessa ersättnings- och surrogatvaror, men har bolaget enligt avtalsreglerna ägt upplägga rekonstruktionsfonder för återställande i sinom tid av normallagren å fredsvaorna. Nu har bolaget begärt, att i kontraktet skulle införas en bestämmelse i syfte att viss nedskrivning skulle få ske å lagervärdena på dessa ersättningsvaror. Nämnderna ha funnit denna begäran motiverad och skälig, under förutsättning att lagret av ersättningsvaran, efter omräkning med hänsyn till användningseffekt, betraktas såsom överförd till och utfyllande bristen i bolagets lager av motsvarande fredsva, därvid tillika skall iakttagas, att nedskrivningen ej får ske å större myckenhet än som med hänsyn till användningseffekten erfordras för utfyllande av normallagret. I enlighet härmed har under 5 § 2 mom. tredje stycket i kontraktet intagits följande nya bestämmelse. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måste anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskriva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvaornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret.

Inom nämnderna har i enlighet med förestående utarbetats ett förslag till kontrakt mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1945—31 juli 1946 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna. Bolaget har förklarat sig berett att ingå avtal med staten enligt nämnda kontraktsförslag.

Liksom tidigare är till kontraktet fogat formulär till den förbindelse, en var betodlare har att avgiva angående betarbetarlönerna m. m. I denna ha införts de ersättningar för sommarskötseln och upptagningen, varom enighet uppnåtts vid årets förhandlingar om nytt kollektivavtal i ämnet.

Nämnderna hemställa, att Kungl. Maj:t måtte för godkännande underställa kontraktet riksdagen samt av riksdagen utverka förlängning av nu gällande införselmonopol å socker, förslagsvis till den 31 januari 1947.

Anslag för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget.

Som förut framhållits är Svenska sockerfabriksaktiebolaget enligt avtal med svenska staten tillförsäkrat ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. I avtalet stadgas tillika, att bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter. Å andra sidan har staten enligt avtalet åtagit sig

att, med viss inskränkning, svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därest vid avtalstidens utgång skulle kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, skall staten — om annan uppgörelse ej träffas — till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår.

I skrivelser den 14 september 1944 och 14 mars 1945 har *statens socker-nämnd* anmält, att därest någon ändring icke skedde i sockerpriset, vissa belopp syntes erforderliga för infriande av statens garanti till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för verksamhetsåret den 1 augusti 1944—31 juli 1945. I skrivelsen den 14 mars 1945 har detta belopp upptagits till 22 000 000 kronor. Nämnden har i sistberörda skrivelse anfört i huvudsak följande.

Vid nu gällande sockerreglerings införande enligt beslut av 1940 års riksdag förutsattes (prop. nr 189/1940 s. 19), att priserna å socker och sirap borde i princip så avvägas under avtalstiden, att täckning därigenom erhålles för de kostnader för sockrets tillverkning, inclusive viss förräntning av bolagets kapital, som staten i enlighet med gällande avtal med bolaget garanterade. Denna princip tillämpades i full utsträckning endast under de två första avtalsåren 1/8 1939—31/7 1941. Under tiden till och med den 13 juli 1942 höjdes visserligen sockerpriset två gånger men ej i samma utsträckning, som motsvarade ökningen i tillverkningskostnaderna. Efter nyss angivna tidpunkt ha priserna å socker och sirap varit oförändrade, oaktat betpriset sedan dess avsevärt ökats och även vissa andra tillverkningskostnader, huvudsakligen bränslet, utvisat stegring. Kungl. Maj:t har emellertid låtit anstå med erforderliga pristäthöjningar å socker och sirap, givetvis i syfte att sålunda förhindra den fördyring av livsmedelskostnaderna, som förhöjda pris å dessa produkter skulle innebära. För täckande av de härigenom årligen framkomna förlusterna å sockertillverkningen har sockernämnden jämlikt sin instruktion vid skilda tillfällen med överlämnande av utredningar i ämnet för Kungl. Maj:t anmält frågan om sockerprisets höjning. Efter prisstoppet i november 1942, då nämnden utgått från att Kungl. Maj:t icke önskade någon höjning av priserna å socker och sirap, har nämnden inskränkt sig till att årligen hos Kungl. Maj:t anmäla den av förut angivna orsaker föreliggande bristen samt hemställa om anvisande av erforderliga auslag för bristens täckande jämlikt bestämmelserna i avtalet.

Sålunda hemställde sockernämnden i utlåtande den 3 december 1942, att, därest Kungl. Maj:t i dåvarande situation ej ville höja sockerpriset, ett särskilt anslag för ändamålet måtte anvisas å 19 500 000 kronor, därav i runt tal 2 500 000 kronor utgörande statens skuld till bolaget vid utgången av avtalsåret 1941/42 och cirka 17 000 000 kronor utgörande det enligt upprättade kalkyler beräknade underskottet för avtalsåret 1942/43. På grundval av detta nämndens utlåtande föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 163 bil. 5, att 1943 års riksdag måtte till kostnader i samband med sockerregleringen å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag å 19 500 000 kronor. I skrivelse nr 244 anmälde riksdagen att propositionen bifallits.

Nämnden hade i sitt nyssnämnda utlåtande den 3 december 1942 understrukit, att det beräknade underskottet 19 500 000 kronor vore approximativt och att vid tidpunkten i fråga med säkerhet ej kunde angivas, huru utgifter och inkomster komme att gestalta sig under räkenskapsåret i fråga,

som först utginge sju månader senare eller den 31 juli 1943. På grund av väsentligt försämrat areal- och råsockerutbyte blev det ekonomiska resultatet sämre än tidigare beräknats. Sockerbolagets bokslut per den 31 juli 1943 utvisade sålunda en bolagets fordran på staten å 2 093 449 kronor 72 öre, innebärande att det av sockernämnden i december 1942 uppskattade underskottet för verksamhetsåret 1942/43 i verkligheten blev cirka 2 000 000 kronor större eller 19 000 000 mot tidigare beräknade 17 000 000 kronor. Skuldbeloppet överfördes med bolagets medgivande till påföljande år.

För infriande av statens garanti till sockerbolaget för verksamhetsåret 1943/44 hemställde sockernämnden i skrivelse den 12 augusti 1943, att Kungl. Maj:t i avbidan på senare närmare utredning måtte i budgetberäkningen preliminärt uppföra å tilläggsstat för 1943/44 eller å riksstaten för 1944/45 ett anslag, som, såvitt då kunde bedömas och därest ingen ändring skedde i sockerpriset, syntes kunna uppskattas till 21 000 000 kronor. Sedan betkampanjen avslutats och årets råsockertillverkning kunde överblickas, upprättades inom sockerbolaget en ny kalkyl, vilken genom utfallet av årets betproduktion och stegringen i vissa tillverkningskostnader utvisade delvis andra och högre siffror än den tidigare uppgjorda. Med anledning härav anmälde sockernämnden i skrivelse den 1 mars 1944 hos Kungl. Maj:t, att det för verksamhetsåret 1943/44 framkommande underskottet å årets sockertillverkning kunde med beräkning av viss säkerhetsmarginal väntas komma att utgöra 22 600 000 kronor i stället för tidigare beräknade 21 000 000 kronor. Med inräknande av det från verksamhetsåret 1942/43 kvarstående skuldbeloppet å cirka 2 000 000 kronor kunde statens skuld till sockerbolaget den 31 juli 1944 sålunda sammanlagt uppskattas till cirka 24 600 000 kronor eller avrundat 25 000 000 kronor.

På grund av denna nämndens anmälan föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 195, att 1944 års riksdag måtte till kostnader i samband med sockerregleringen å tilläggsstat för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor. I skrivelse nr 172 anvisade riksdagen det begärda anslaget.

Sockerbolagets bokslut per den 31 juli 1944 utvisade för verksamhetsåret 1943/44 en statsregleringens fordran på bolaget å 1 792 072 kronor 14 öre, innebärande att rörelseunderskottet för året i verkligheten blivit i ungefärligen motsvarande mån för högt beräknat i nämndens förenämnda skrivelse den 1 mars 1944. Det utgjorde cirka 21 100 000 kronor mot i mars 1944 beräknade 22 600 000 kronor. Orsaken till överskottet var, att i kalkylen såsom redan nämnts på grund av ovissheten rörande vissa kostnadsposter inlagts en viss säkerhetsmarginal. Statsregleringens sålunda uppkomna fordran överfördes per den 31 juli 1944 i ny räkning.

För det nu löpande avtalsåret, alltså tiden 1 augusti 1944—31 juli 1945, har nämnden i skrivelse den 14 september 1944 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, för den händelse höjning ej under året 1944/45 vidtages i gällande sockerpris, i avvaktan på senare närmare utredning i ärendet för kostnader i samband med sockerregleringen för budgetåret 1944/45 preliminärt beräkna ett belopp av cirka 20 000 000 kronor, beloppet baserat på bokslutskalkylen den 31 juli 1944. Det är givetvis ytterst vanskligt att redan vid ett verksamhetsårs början göra uttalanden rörande det ekonomiska utfallet av årets rörelse och detta särskilt inom en industri som den här förevarande, där råvaran och därmed även utfallet av hela den efterföljande förädlingsprocessen är avhängig av så ovissa faktorer som väderleksförhållanden, bränsleimport m. fl. Nämnden har även i sin nyssnämnda skrivelse den 14 september 1944 framhållit, att, innan man med någon större grad av säkerhet kan bedöma resultatet av bet- och råsockerkampanjen hösten 1944, det erforderliga an-

slagsbeloppet kunde beräknas endast mycket approximativt. Sedan emellertid nu betredovisning föreligger och årets råsockertillverkning kan överblickas, har inom sockerbolaget en ny kalkyl upprättats, vilken utvisar andra och beträffande vissa kostnadsposter högre siffror än de i juli 1944 framkomna. De största skiljaktigheterna förete, liksom tidigare år varit fallet, betproduktionen. Det av nämnden i nyssnämnda skrivelse angivna underskottet hade uppskattats med ledning av bokslutskalkylen den 31 juli 1944, korrigerad med intill september 1944 föreliggande skördeuppgifter. De nu föreliggande faktiska siffrorna rörande 1944 års betkampanj och råsockertillverkning äro delvis ändrade och på grund av den torra väderleken samt stegrade bränslekostnader ogynnsammare. Betarealen blev 54 979 hektar, skörden per hektar 32 801 kilogram, inköpta betmängden 1 803 760 ton och sockerhalten 17,04 procent. Såsom resultat av förändringarna i sockerrörelsens kostnader och intäkter under verksamhetsåret 1944/45 skulle, såvitt nu kan bedömas, framkomma ett rörelseunderskott för innevarande verksamhetsår å cirka 24 000 000 kronor. Detta belopp kommer likväl att minskas med cirka 230 000 kronor, representerande korrigeringar till statsregleringens förmån av tidigare års räkenskaper. Frånräknas statsregleringens från verksamhetsåret 1943/44 kvarstående fordran å sockerbolaget å cirka 1 800 000 kronor, skulle alltså statens skuld till bolaget den 31 juli 1945 totalt kunna uppskattas till cirka 22 000 000 kronor.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbetor ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor tillhopa 1 185 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbetor vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels ock* till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor 400 000 kronor. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 24 januari 1945 har *statens sockernämnd* anmält, att de för statsbidrag till betlastningsanordningar vid enskilda järnvägar disponibla medlen helt disponerats till bidrag för 1944 års anläggningar och arbeten. För betlastningsanordningar att utföras till 1945 års betkampanj hade under januari månad 1945 efter påstötningar från betodlarhåll ansökningar om statsbidrag inkommit till sockernämnden från järnvägarna på Gotland och Öland. Därmed avsåges nyanläggningar av elevatorer vid följande sex stationer, nämligen Skärlov och Ölands Lindby å Öland samt Simunde, Bäl, Levide och Burgsvik å Gotland, till en sammanlagd kostnad av i runt tal 110 000 kronor. Med 50 procent statsbidrag skulle det härför erforderliga statsanslaget uppgå till i runt tal 55 000 kronor eller för säkrandet av oförutsedda utgifter 65 000 kronor.

I remissyttrande den 13 mars 1945 har *statskontoret* erinrat, att ämbetsverket i utlåtande över framställning från statens sockernämnd den 18 februari 1943 om anvisning av medel för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1943/44 uttalat bland annat, att ämbetsverket med hänsyn till storleken av dittills beviljade anslag måste finna det tveksamt, huruvida behov av ytterligare medel för ändamålet kunde anses föreligga. Denna tvekan förstärktes — enligt vad statskontoret ytterligare anförde — därav att det förefölle tämligen ovisst, om och i vad mån ifrågavarande anläggningar kunde komma till nytta även efter 1943 års betsäsong. Några garantier för att järnvägarna även efter ett återinträde av mera normala förhållanden på arbetsmarknaden och inom kommunikationsverket skulle få behålla bettrafiken, syntes nämligen icke ha lämnats.

I skrivelse den 28 september 1944 har *Sveriges betodlares centralförening* — under framhållande av den avgörande betydelse tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att vissa lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor måtte komma till stånd inom III distriktet vid statens järnvägar.

Över denna skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens industrikommission och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen har framhållit, att vid förhandlingar mellan betodlarnas centralförening och statens järnvägars distriktsschef denne låtit verkställa utredning om kostnaderna för de av föreningen önskade nya eller förbättrade belastningsanordningarna. Genomförandet av dessa arbeten skulle medföra en kostnad av 646 000 kronor. Härmed avsåges i huvudsak följande arbeten.

Nyanläggningar.

Anskaffning och uppsättning av skopkran inklusive därav betingade komplettering av spårsystemet samt anordnande av massaplan av betong och tillfartsvägar vid stationerna Rygge, Osbyholm och Lövestad för en kostnad av ..... kronor 222 000

Utbyten.

Utbyte av befintliga lastningsapparater med därav följande kompletteringsarbeten vid stationerna Östratorp, Barsebäcksby, Rödaled, Slågarp, Kyrkhedding, Simlinge och Vallby för en kostnad av ..... » 281 500

Kompletteringar.

Anordnande av betongplan för betmassa å stationerna Mariholm, Smedstorp, Kvidinge och Saxtorp samt förstärkning och påbyggnad av betongkaj vid Näsbyholm därjämte uppsättning av 25 nockspel för en kostnad av.... » 142 500

Summa kronor 646 000.

Styrelsen har under återopande av vad styrelsen tidigare vid ett par tillfällen över liknande framställningar från föreningen anförat ställt sig synnerligen betänksam inför dessa anspråk på ytterligare betydande anslag av statsmedel för detta ändamål. Föreningen borde som motprestation någon gång

erbjuda sig att själv bära åtminstone någon del av anläggningskostnaderna för dessa dyrbara anordningar, som, ehuru förlagda till statens järnvägars område, dock komme endast en viss grupp av järnvägens godstrafikanter till godo, nämligen betodlarna själva. Än vidare vore det enligt styrelsens mening väl så att den största ekonomiska vinsten av den arbetsbesparande metod användningen av de mekaniska betlastningsanordningarna innebure gjordes av betodlarna själva.

För det fall att statsmakterna det oaktat ansåge sig böra tillmötesgå föreningens framställning genom att bevilja ytterligare anslag till nya eller förbättrade betlastningsanordningar vid statens järnvägars stationer vore styrelsen emellertid beredd planlägga arbetena så att desamma kunde enligt föreningens önskan bli färdigställda i behörig tid till nästa års betkampanj. Skulle så kunna ske, förutsättes dock, att licens erhöles för erforderliga material- och maskinleveranser samt tillstånd medgaves till anställning av behörlig arbetskraft, ävensom att beslut om bifall förelåge i början av år 1945. Styrelsen har vidare framhållit angelägenheten av att betodlarna genom sin förening utfäste sig att fortsätta i oförminskad utsträckning med sina bettransporter på järnväg till sockerfabrikerna, även sedan normala förhållanden inom transportväsendet inträtt, givetvis förutsatt att detta transportsätt icke ställde sig för betodlarna mindre ekonomiskt än transport med bil direkt till fabriken. Vikten av sådan utfästelse framstode än större nu, sedan statens kapitalinvestering i dessa anläggningar uppginge till så betydande belopp som här vore fallet. Slutligen har styrelsen hemställt, att anslagsbelopp som kunde komma att beviljas måtte omedelbart avskrivas genom å driftbudgeten anvisat avskrivningsanslag.

Statskontoret har förklarat, att ämbetsverket i avsaknad av utredningsmaterial icke kunde uttala sig i själva sakfrågan. Därest Kungl. Maj:t skulle finna att särskilda medel borde anvisas för vidtagande av förevarande åtgärder, torde enligt vad statskontoret vidare framhållit dylika medel böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 i form av ett investeringsanslag å kapitalbudgeten under rubriken Statens affärsverksfonder: Statens järnvägar.

Statens arbetsmarknadskommission har, ur de synpunkter kommissionen hade att beakta, funnit sig böra tillstyrka framställningen under villkor, att arbetet i görligaste mån utfördes under vinterhalvåret. Det borde vidare ankomma på vederbörande länsarbetsnämnd att bestämma den tid, under vilken varje arbetsföretag finge komma till utförande, samt storleken av den arbetsstyrka, som vid varje tidpunkt finge vara sysselsatt vid respektive arbetsplats.

Statens industrikommission har yttrat följande.

Ur försörjnings- och kapacitetssynpunkt finnes icke något hinder i vad avser lastningsaggregatens tillverkning. I dessas utrustning ingå vissa elektriska maskiner och apparater, som erfordra jämförelsevis lång leveranstid, varför det är angeläget att, om dessa anläggningar skola kunna färdigställas i tid och utan forcering, verkstäderna kunna erhålla beställningen å

tillverkning av dessa anläggningar redan i slutet av år 1944 eller senast i början av år 1945.

Det har nämligen visat sig att trots det, att industrikommissionen genom reservationer av material sökt underlätta leveransernas snabba utförande, svårigheter uppstått att få fram materiel i tid för att få arbetena färdiga till betkampanjens början på grund av att arbetena först under sommaren kunnat påbörjas.

Kommissionen finner ej skäl till erinran emot att förbättringar, som grunda sig på erfarenheter som erhållits vid de i drift varande anläggningarna, tillämpas på de anläggningar, vilkas utförande nu begäres.

Statens sockernämnd har anfört i huvudsak följande.

Nämnden har från statens järnvägars vederbörande lokalförvaltning in-förskaffat uppgifter rörande vilka stationer som avses, ävensom beräknade kostnader för de olika planerade anläggningarna. Av dessa uppgifter framgår, att förslaget innefattar nyanläggningar vid tre stationer för en preliminärt beräknad kostnad av 222 000 kronor eller 74 000 kronor per station. Med hänsyn till storleken av den vid dessa stationer inlastade betmängden måste denna kostnad anses hög och uppgår i medeltal till omkring 18 kronor per ton vid de tre stationerna lastade betor. För statsbidrag till anläggningar vid enskilda järnvägars stationer gäller jämlikt kungörelsen nr 199/1943, att bidraget ej må, där icke särskilda skäl föreligga, överstiga ett belopp motsvarande 5 kronor för ton av den största mängd betor, som under något av de tre senast förflutna kalenderåren lastats vid stationen. Ett bidrag av denna storlek svarar mot en anläggningskostnad av omkring 10 kronor per ton betor. Vidare planeras vid 7 stationer, vid vilka finnas tidigare anskaffade och, så vitt nämnden har sig bekant, fortfarande användbara lastningsanordningar, utbyte av dessa mot effektivare och dyrare sådana, vilket skulle leda till att sammanlagda kostnaderna för lastningsanordningar skulle även vid dessa stationer bli synnerligen höga. Slutligen är ett belopp av 142 500 kronor avsett för kompletteringar av redan befintliga anläggningar vid 5 stationer, samt för ett antal elektriskt drivna nockspel.

Med all uppskattning av angelägenheten att få betlastningen vid järnvägsstationerna rationellt ordnad, ställer sig dock sockernämnden mycket tveksam, huruvida det kan anses ekonomiskt försvarbart att för ändamålet av allmänna medel nedlägga så stora kostnader som här föreslagits. I den mån anordningar av ifrågavarande slag verkligen äro av betydelse för berörda betodlare och för järnvägarna, kan ifrågasättas, om ej i fortsättningen odlarna böra medverka med en något ökad del av kostnaderna och statens järnvägar själva bestrida den återstående delen.

Skulle likväl så anses, att även för budgetåret 1945/46 särskilt anslag bör anvisas för ifrågavarande ändamål, är sockernämnden beredd att mera ingående granska förslagen. Nämnden vill emellertid ifrågasätta, huruvida icke anslagsfrågan i så fall lämpligast borde prövas i samband med de förhandlingar med betodlarna, som komma att upptagas rörande villkoren för betodling under år 1945.

Sedermåra har sockernämnden i skrivelse den 24 februari 1945 anmält att kostnaderna för de arbeten av förevarande art, som nu kunde anses motiverade, uppginge till i runt tal 495 000 kronor. Dessa arbeten avse:

Nyanläggningar vid Osbyholm och Lövestad	kronor	77 800
Utbyte av lastningsanordningar vid 7 stationer	»	281 500
Kompletteringar vid 5 stationer	»	36 100
Nockspel vid 25 stationer	»	100 000

Summa kronor 495 400.

Departementschefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder samt att bolaget förbundit sig att ej låta odlare ingå betodlingskontrakt med det bestämda betpriset med mindre odlaren avlämnat förbindelse angående betarbetarlönerna. Sedan fem år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna, viss förräntning av bolagets eget kapital däri inräknad, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. I huvudsak synas även för nästa tillverkningsår samma principer som hittills tillämpats böra gälla för sockernäringens reglering. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras. Det härutinnan framlagda förslaget (*bilaga 1*) torde kunna godtagas.

Efter förhandlingar angående sockerbetsodlingen har uppgörelse rörande betpriset kommit till stånd av det innehåll, att grundpriset för 1945 års odling skall i förhållande till priset för 1944 års odling höjas med 15 öre till 4 kronor 65 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt. Dessutom skall till odlare, som år 1945 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. Reglering av priset efter sockerhalt skall ske enligt tidigare tillämpade grunder. Skulle svårigheter uppkomma för betodlarna att få arbetare för skötseln av betodlingarna, böra statsmakterna vidtaga åtgärder för anskaffande av erforderlig arbetskraft.

Bestämmelserna rörande betarbetarlönerna i den förbindelse, som betodlarna skola avlämna till sockernämnden, böra ansluta sig till motsvarande bestämmelser i det för året gällande kollektivavtalet. Enligt förbindelsen, som skall gälla för landet i dess helhet, bör för sommarskötseln utgå ersättning enligt följande grundpris: för första hackningen 28 öre, för gallringen 87 öre, för hackningen närmast efter gallringen 47 öre samt för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning 23 öre, allt för 100 sträckfamnar; dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 1 krona 5 öre för 100 sträckfamnar. Motsvarande ersättningar per 1 000 meter skola utgöra 1 krona 57 öre, 4 kronor 88 öre, 2 kronor 64 öre, 1 krona 29 öre och 5 kronor 89 öre. Arbetarna skola garanteras utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbetor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 1 krona 11 öre för 100 sträckfamnar eller 6 kronor 23 öre per 1 000 meter. Nu nämnda siffror äro

grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt vissa bestämmelser. Om jorden — å fältet i sin helhet eller delar därav — är avsevärt bemängd med svårare ogräs, kan grundpriset höjas med 5—30 procent. För upptagning, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblastas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats samt högarnas täckande med blast, skall utgå ackord per 400 sträckfamnar med minst 8 kronor. Där plantantalet per 6 400 sträckfamnar överstiger 38 000 skall utgå tillägg med 10 öre för varje 1 000-tal plantor intill 46 000 plantor. Motsvarande minimiersättning per 1 000 meter skall utgöra 11 kronor 23 öre och tillägg för 1 000-tal plantor 14 öre. Nämda ersättningar skola gälla för upptagning, verkställd annorstädes än i Östergötland och Västergötland under tiden 25 oktober—9 november samt i nämnda två landskap under tiden 15—25 oktober. För upptagning, verkställd före den 25 respektive den 15 oktober, skall ske avdrag med 55 öre per 400 sträckfamnar eller 77 öre per 1 000 meter samt för upptagning, verkställd från och med den 10 november respektive den 26 oktober, tillägg med 1 krona 30 öre per 400 sträckfamnar eller 1 krona 82 öre per 1 000 meter. Beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete, skall dock totalersättningen alltid utgöra minst 8 kronor per 400 sträckfamnar eller 11 kronor 23 öre per 1 000 meter. Till arbetare, som i enlighet med förenämnda föreskrifter antingen utfört åtaget arbete med upptagning av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 sträckfamnar (5 500 meter), eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete, utöver ackordet, utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram avräknade sockerbetor per hektar, utgår kvantitetstillägget med 8 öre per 400 sträckfamnar eller 11,2 öre per 1 000 meter. Stadgandet om kvantitetstillägg får ej utgöra hinder för att, där så tidigare plägat ske, en sådan bestämmelse upptages, att en förutsättning för dylikt tillägg skall vara, att betorna icke hålla mer än viss angiven smutsprocent.

Liksom tidigare torde böra uttagas en betodlaravgift, som bör fastställas till oförändrat 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarnas sockerbetsodling. Avgiften torde böra användas för i huvudsak samma ändamål som för närvarande.

Beträffande det närmare innehållet i förbindelsen utöver vad nu berörts får jag hänvisa till vid statsrådsprotokollet fogad *bilaga 2*.

Enligt tillämpad praxis ha sockerbetsodlare ägt att till nedsatt pris uttaga viss kvantitet melass från sockerbolaget för utfodring å egna brukningsdelar. Före 1941 uppgick den mängd melass, som betodlarna fingo uttaga, till två fat eller omkring 500 kilogram per hektar odlade sockerbetor. Med hänsyn till behovet av melass vid foderförsörjningen inom landet i dess helhet har kvantiteten de senare åren bestämts till ett fat motsvarande cirka 250 kilogram per hektar odlade sockerbetor. Å denna kvantitet erhöilo betodlarna en rabatt, som kompenserade dem för den minskning i tilldelning av melass, som skett efter 1940. För år 1945 böra betodlarna liksom för år 1944 tilldelas

antingen ett fat melass om cirka 250 kilogram per hektar odlade sockerbetor med dubbel rabatt — d. v. s. nedsättning med 7 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och med 5 öre per kilogram för därefter uttagen kvantitet — eller, om tillgången det medgiver, två fat melass per hektar med enkel rabatt å varje fat.

Såsom i nämndernas och kommissionens skrivelse framhållits torde, under förutsättning att odling på de av myndigheterna erbjudna villkoren kommer till stånd, tilldelningen av kvävegödselmedel till betodlarna böra fastställas till 350 kilogram chilesalpeter, 50 kilogram kalkkväve och 100 kilogram ljungasalpeter eller svavelsyrad ammoniak eller sammanlagt 500 kilogram, allt per hektar.

Vad i nämndernas och kommissionens skrivelse anförts rörande vissa specialbestämmelser i odlingskontrakten ävensom rörande andra förutsättningar för uppgörelsen om betpriset föranleder ej erinran från min sida.

Härefter torde jag få till behandling upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Enligt det gällande avtalet omfattar statens kostnadsgaranti ej avskrivningar, underhåll, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan bolaget får för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 17,22 öre per kilogram tillverkat råsocker. I myndigheternas skrivelse har föreslagits att den s. k. låsta kostnadsposten skulle höjas med 0,11 öre till 17,33 öre. Højningen innebär, att i kostnadsposten inräknas ett belopp av cirka 300 000 kronor, motsvarande vad Kungl. Maj:t i anslutning till uppgörelse i lönekonflikt sommaren 1944 beslutat skola av då genomförd lönestegring falla under statens direkta kostnadsgaranti. Vad myndigheterna sålunda föreslagit har godtagits av bolaget. Även jag finner mig kunna tillstyrka att den s. k. låsta kostnadsposten under angivna förutsättning höjes till 17,33 öre.

Med hänsyn till ovissheten i det nuvarande läget synes emellertid såsom i skrivelsen föreslagits böra i avtalet mellan staten och bolaget, liksom i nu gällande avtal, intagas en bestämmelse, som möjliggör ändringar i fråga om nyssberörda belopp av 17,33 öre. Sålunda torde böra stadgas att — därest före kontraktstidens utgång den 31 juli 1946 sådana ändringar inträda i pris- eller lönehänseende, att en mera väsentlig stegring eller nedgång inträder i summan av de i den låsta posten ingående kostnaderna — förhandlingar efter anfordran av någondera parten skola upptagas mellan dem i syfte att åstadkomma skälig jämkning i nyssnämnda belopp. Det har förutsatts, att vid förhandlingar rörande jämkning, som här avses, staten skall företrädas av sitt kontrollorgan. Dock skall fråga om fastställande av ändring i beloppet 17,33 öre underställas Kungl. Maj:t, som bör äga att utan riksdagens hörande fatta beslut i frågan.

Den av livsmedelskommissionen och nämnderna föreslagna ändringen i avtalet anser jag mig kunna tillstyrka. För att möjliggöra viss nedskrivning å lagervärdena på vissa ersättningsvaror torde sålunda i kontraktet böra in-

tagas en bestämmelse av följande lydelse. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskrivna dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllande av normallagret.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 augusti 1945—31 juli 1946 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna. Förslaget ansluter sig i det väsentliga till nu gällande kontrakt. I enlighet med det förut anförda har ändring vidtagits, som avser 5 § i gällande kontrakt. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1945—31 juli 1946. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna även att få giltighet efter sistnämnda tid.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1946, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt, då införselmonopolet skall utlöpa, är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 31 juli 1946, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1947.

Av vad sockernämnden uppgivit framgår, att för sockerbolaget i anledning av sockerregleringen uppstått en förlust, som för tiden intill utgången av löpande avtalsår beräknats komma att uppgå till omkring 22 000 000 kronor. Enligt avtalet med bolaget är staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset för närvarande med hänsyn till den tillämpade prispolitiken torde böra undvikas och då anledning saknas att uppskjuta regleringen av förlusten, synes såsom sockernämnden ifrågasatt medel böra anvisas för täckande av denna. För ändamålet bör därför å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår äskas ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor.

Såsom jag föregående år anförde vid anmälan av frågan om reglering av sockernäringen i riket blir storleken av den slutliga förlusten på sockerprisregleringen under krigsåren tydligen beroende på hur sockerpriset framdeles avses böra avvägas i förhållande till betpriset och andra tillverkningskostnader. För utnyttjande av möjligheten till utjämning av vinster och förluster över en längre period saknar det uppenbarligen betydelse, om en partiell reglering sker nu eller om förlusten till vidare balanseras i bolagets räkenskaper.

Under de senaste budgetåren ha vid olika tillfällen medel ställts till förfogande för uppförande av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av sockerbetor vid såväl vissa enskilda järnvägar som statens järnvägar. Framställningar om anvisande av ytterligare medel för ändamålen ha gjorts även i år. För anordningar vid enskilda järnvägar har statsbidragsbehovet enligt inkomna uppgifter beräknats till i runt tal 65 000 kronor. I fråga om anordningar vid statens järnvägar har hemställts om sådana till en beräknad kostnad av sammanlagt 646 000 kronor.

De nu ifrågasatta anordningarna för enskilda järnvägar synas i anslutning till den träffade uppgörelsen rörande betpriset m. m. för 1945 års sockerbetsodling nu böra komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med vad statens sockernämnd ifrågasatt. Härför bör å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln äskas ett reservationsanslag å 65 000 kronor.

Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet vill jag tillstyrka att genom järnvägsstyrelsens försorg vidtagas ytterligare betlastningsanordningar vid statens järnvägar för en kostnad av tillhopa 495 000 kronor. Det torde icke vara erforderligt att i detta sammanhang äska särskilt anslag härför utan synes ändamålsenligt, att statens järnvägars dispositionsanslag får för ändamålet tagas i anspråk. I den mån förberedande åtgärder bliva erforderliga, innan detta anslag med ingången av nästkommande budgetår blir disponibelt, torde kostnaderna härför förskottsvis få bestridas av statens järnvägars driftmedel. Förslag om den förstärkning av dispositionsanslaget, vilken sannolikt blir behövlig under loppet av nästa budgetår, torde längre fram få anmälas av chefen för kommunikationsdepartementet.

De investeringar, som tidigare gjorts för betlastningsanordningar vid sta-

tens järnvägar, ha avskrivits med 50 procent genom anvisande å driftbudgeten av särskilda avskrivningsanslag. Beträffande de nu ifrågasatta ytterligare investeringarna har järnvägsstyrelsen hemställt, att investeringsbeloppet måtte i sin helhet omedelbart avskrivas. Denna fråga, vid vars bedömande hänsyn torde böra tagas till att betlastningsanordningarnas utförande ingår såsom ett led i den med betodlarna träffade uppgörelsen, lär få upptagas i samband med blivande äskande av förstärkningsanslag.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1946 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1947, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anfört;

4) till *Kostnader i samband med sockerregleringen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 22 000 000; samt

5) till *Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor* å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 65 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.

*Bilaga 1.***F ö r s l a g**

till

K o n t r a k t

**mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti
1945—31 juli 1946.**

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskomelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1945 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 4 kronor 65 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1945 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas en erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningssättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1945 med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1945 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omnämnda nämnden.

Vad betodlare enligt § 2 i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid socker-tillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1945—31 juli 1946 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfro och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 17,33 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkningen, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1946 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp av 17,33 öre. Såsom exempel på sådan stegring eller nedgång, som nu avses, må nämnas, att därest socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex ändras i sådan mån, att därigenom, jämlikt uppgörelse mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen eller i övrigt jämlikt gällande ramavtal, ändringar i rörliga lönetillägg skola vidtagas eller i sagda uppgörelse avsedda åtgärder eljest vidtagas, så bör härav betingad skälig jämkning företagas i förenämnda summa av 17,33 öre.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verk-

ställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle hava framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1946, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1946 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1946 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbör-

lig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förrad av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskriva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hansyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hansyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omtämda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1945/46 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringsskostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hansyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsubstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktssenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas dels det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, dels ock å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlämnande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1945 till och med den 31 juli 1946 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock näst sista stycket å s. 40 i prop. nr 195/1944).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid beräklandet av det i 5 § 1 mom. avsedda beloppet av 17,33 öre förutsatts, att nuvarande kvaliteter å socker i huvudsak bibehållas oförändrade.

Förbindelse
till
statens sockernämnd
angående betarbetarlönerna 1945 samt bestridande av vissa på
statens sockernämnd ankommande kostnader.

§ 1.

Undertecknad, här nedan kallad betodlaren, förbinder sig gentemot statens sockernämnd att vid användning under 1945 av lejd arbetskraft för sockerbetors skötsel eller upptagning — där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelserna — iakttaga följande:

1) I fråga om *sommarskötseln* skall för omsorgsfullt och enligt givna föreskrifter utfört arbete utgå ersättning enligt följande grundpris:

	Per 100 sträck- famnar	Per 1 000 meter
För första hackningen	28 öre	157 öre
» gallringen	87 »	488 »
» hackningen närmast efter gallringen.....	47 »	264 »
» varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning.	23 »	129 »

dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 105 öre per 100 sträckfamnar (589 öre per 1 000 meter).

Arbetaren garanteras utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbetor. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 111 öre per 100 sträckfamnar (623 öre per 1 000 meter).

Därest tidsperioden mellan avslutandet av hackning närmast efter gallring och påbörjandet av nästföljande hackning utsträcker längre än tre veckor, utgår för den senare hackningen ett tillägg av 2 öre per 100 sträckfamnar (11,2 öre per 1 000 meter).

2) Ovanstående är ett grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt följande tabell.

a) Tillägg:

Vid plantantal per 6 400 sträck- famnar om	Utgår tillägg med kronor	Vid plantantal per 1 000 meter om	Utgår tillägg med öre
39 000	1·50	3 420	13·2
40 000	3·00	3 510	26·3
41 000	4·50	3 600	39·5
42 000	6·00	3 680	52·6
43 000	7·50	3 770	65·8
44 000	9·00	3 860	78·9
45 000	10·50	3 950	92·1
46 000	12·00	4 030	105·3
47 000 (12·00 — 1·50=) ...	10·50	4 120	92·1
48 000 (12·00 — 3·00=) ...	9·00	4 210	78·9
O. S. V.		O. S. V.	

b) Avdrag:

Vid plantantal per 6 400 sträck- famnar om	Verkställes avdrag med kronor	Vid plantantal per 1 000 meter om	Verkställes avdrag med öre
37 000	1·50	3 250	13·2
36 000	3·00	3 160	26·3
35 000	4·50	3 070	39·5
34 000 (4·50 + 3·00=)	7·50	2 980	65·8
33 000 (4·50 + 3·00 + 3·00=)	10·50	2 890	92·1
O. S. V.		O. S. V.	

För 38 000 plantor per 6 400 sträckfamnar (= 3 330 plantor per 1 000 meter), vilket erhålles vid ett avstånd mellan plantorna i raden på 25 cm, utgår ej tillägg eller avdrag.

Därest stark torka eller andra ogynnsamma betingelser för fröets groning förelegat, hästhackningen blivit mindre omsorgsfullt utförd, plantbeståndet genom oväder blivit decimerat, eller om jorden är avsevärt bemängd med svårare ogräs, framförallt kvickrot, skall avdrag från likviden enligt grundprisberäkningen ej förekomma.

Tillägg till, respektive avdrag från grundpriset, beroende av plantantalet, göres vid slutlikviden för sommarskötseln.

Som underlag för eventuellt avdrag inestår utav ersättningen för gallringen 15 procent tills slutlikvid sker.

Räkning av plantantal utföres för varje arbetare för sig och efter dennes sista hackning och skall ske å 4 sträckor per gallrade 6 400 sträckfamnar om vardera 40 sträckfamnar (respektive å 4 sträckor per gallrade 11 000 meter om vardera 100 meter). Denna räkning, som utföres å sträckor representerande det genomsnittliga gallringsresultatet, lägges till grund för uträkning av tillägg, respektive avdrag.

Vid beräkning av plantantal skola dubbelplantor ej medräknas.

3) Om jorden — å fältet i sin helhet eller delar därav — är avsevärt bemängd med svårare ogräs, speciellt kvickrot, höjes grundpriset allt efter graden av därav följande svårigheter vid gallrings- och hackningsarbetet från 5 till 30 procent.

Tillägg till grundpriset skall icke utgå vid allmänneligen förekommande ogräsbestånd.

4) För *upptagning*, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblastas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats samt högarnas täckande med blast, skall utgå ackord med minst följande belopp:

Vid plantantal per 6 400 sträckfamnar om	Per 400 sträck- famnar med kronor	Per 1 000 meter med kronor
38 000 och därunder.....	8.—	11·23
39 000	8·10	11·37
40 000	8·20	11·51
41 000	8·30	11·65
42 000	8·40	11·79
43 000	8·50	11·93
44 000	8·60	12·07
45 000	8·70	12·21
46 000 och däröver	8·80	12·35

Ovanstående priser gälla för upptagning, verkställd under tiden 25 oktober — 9 november.¹ För upptagning, verkställd före den 25 oktober,² sker avdrag med 55 öre per 400 sträckfamnar (respektive 77 öre per 1 000 meter) samt för upptagning, verkställd från och med den 10 november³ tillägg med 1 krona 30 öre per 400 sträckfamnar (respektive 1 krona 82 öre per 1 000 meter).

Arbete under ovan angivna tidsperioder betalas således med de för var och en av dem fastställda priserna, dock med iakttagande av att — därest för arbetare, som fullgjort åtaget arbete eller, där icke överenskommelse om viss areal träffats, kvarstannat tills skörden på egendomen är slut samt för arbetare, som efter avtalsenlig uppsägning avflyttat från egendomen den 1 november, den genomsnittliga ersättningen för hela upptagningstiden understiger 8 kronor per 400 sträckfamnar (respektive 11 kronor 23 öre per 1 000 meter) — utfyllnad skall ske till sist nämnda belopp.

Därest levnadskostnadsindex under år 1945 uppgår till minst 249, skall från samma tid, som motsvarande indextillägg utgår enligt gällande kollektivavtal mellan Svenska lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantarbetarförbundet (riksavtalet för jordbruket), ett tillägg till upptagningspriserna utgå med 25 öre per ruta om 400 sträckfamnar (respektive 35,1 öre per 1 000 meter).

¹ I Östergötland och Västergötland under tiden 15—25 oktober.

² I Östergötland och Västergötland före den 15 oktober.

³ I Östergötland och Västergötland från och med den 26 oktober.

5) Till arbetare, som i enlighet med föreskrifterna under 4) här ovan antingen utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3 200 sträckfamnar (5 500 meter), eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete — utöver ackordet — utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1 000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28 000 kilogram avräknade sockerbetor per hektar, utgör kvantitetstillägget 8 öre per 400 sträckfamnar (11,2 öre per 1 000 meter). Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad att slutföra åtaget upptagningsarbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal.

För den areal, där plantantalet enligt gårdens före upptagningen verkställda uppmätning överstiger 46 000 per 6 400 sträckfamnar (4 030 per 1 000 meter), skall upptagare — därest arbetsgivaren påfordrat större plantantal än det nämnda — vara berättigad till en extra ersättning av 50 öre per 400 sträckfamnar (70,2 öre per 1 000 meter).

Anm. Kvinnliga arbetare, som å egendomen utföra annat fortlöpande arbete, ha rätt till eventuellt kvantitetstillägg oavsett omfånget av upptagningsarbetet.

6) Betodlaren skall senast inom tre veckor, sedan kampanjen avslutats vid vederbörande fabrik, per post översända kvantitetstillägget till arbetare, som är bosatt å annan ort, därest arbetaren framställer begäran härom och uppgiver fullständig adress.

Betodlaren förbinder sig att, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare, som så påfordrar, förete skriftlig, av svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

7) Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt bestämmelserna här ovan under 1)–6), är betodlaren pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd förelagd tid styrker sig hava till betarbetaren betalat vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte 5 % årlig ränta därå, att av nämnden disponeras enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

§ 2.

Tillika förbinder sig betodlaren att till täckande av kostnader, som statens sockernämnd har att bestrida, under 1945 till nämnden erlægga en avgift av intill 4 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda år. Avgiften, vilkens närmare belopp fastställs av Kungl. Maj:t, skall innehållas å betodlaren tillkommande betlikvid. För del av hektar reduceras avgiften i proportion till arealen.

§ 3.

Twister om tolkningen och tillämpningen av denna förbindelse — däri inbegripet avgörande, huruvida och i vad mån ersättningsskyldighet enligt

§ 1 mom. 7 föreligger — skola avgöras enligt gällande lag om skiljemän, med iakttagande att skiljemännen skola vara tre, varav en utses av styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och en av styrelsen för Svenska lantarbeträrförbundet samt den tredje (ordföranden) av Kungl. Maj:t.
